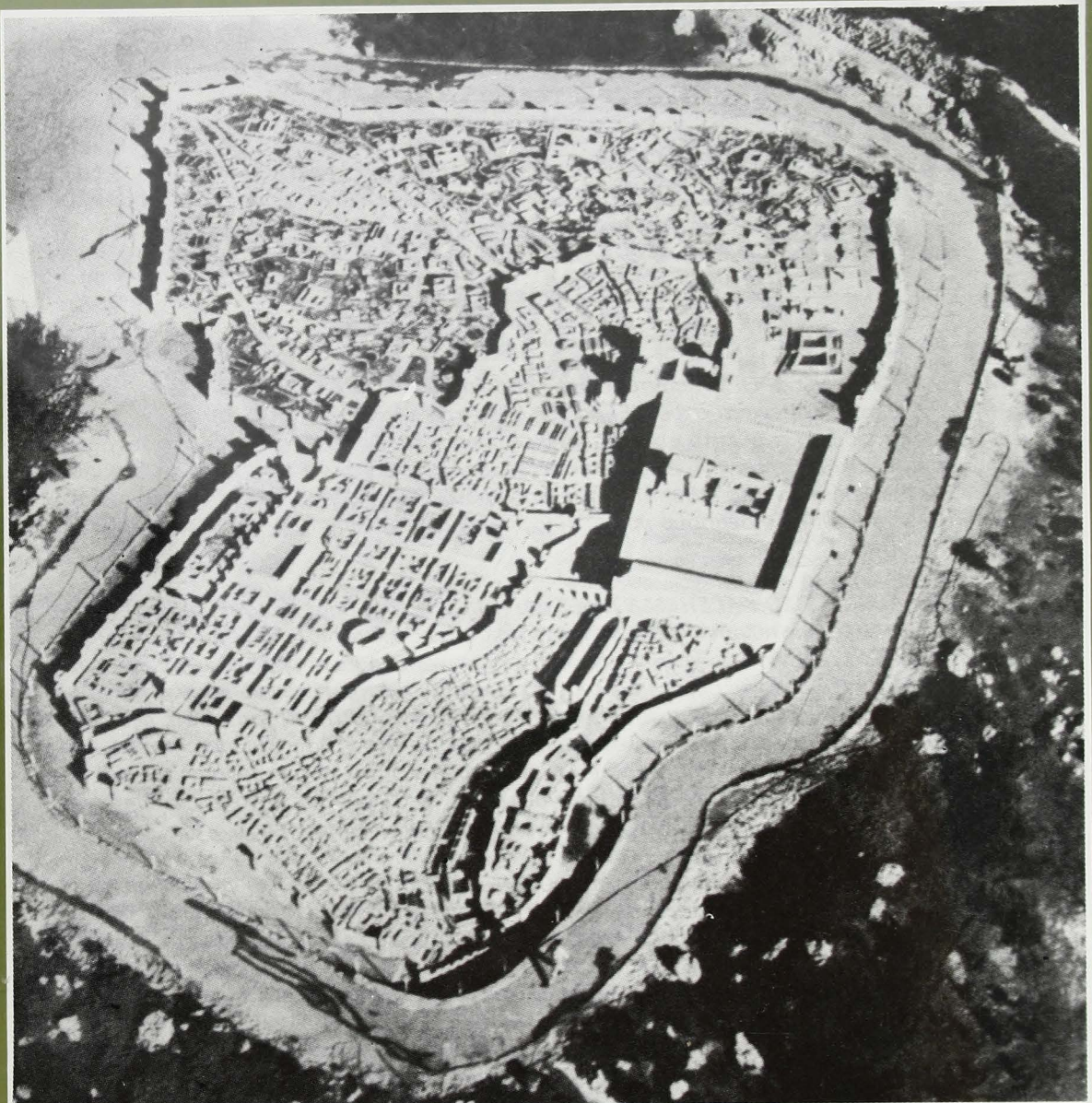

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

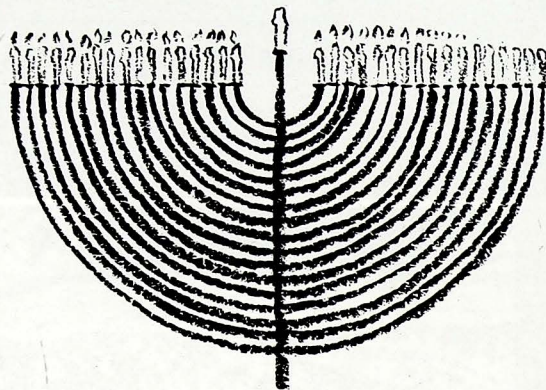
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΣΤ • ΤΕΥΧΟΣ 60 • ΙΟΥΝΙΟΣ 1983 • ΣΙΒΑΝ 5743

חזממו ה' אלהינו והשתחוה לחר קדשו

«Υψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν καὶ προσκυνεῖτε εἰς τὸ ὄρος τὸ ἅγιον Αὐτοῦ», (Ψαλ. 99:9).

ΔΡΟΜΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΟΣ ΚΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑΣ

ΜΕ ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΑΡΘΡΟ άπαντάρμε στην άπορία φίλων τής εκδόσεώς μας γιά τήν στάση τής Δ. Γερμανίας άπέναντι στους Έβραίους όλου του κόσμου. Οί φίλοι αύτοί έχουν σημειώσει τήν παρουσία των κατά καιρούς Καγκελαρίων και των άνά τήν ύφήλιο Πρέσβειων τής Όμοσπονδιακής Γερμανίας στis διάφορες έκδηλώσεις γιά νά τιμηθεϊ ή μνήμη των 6.000.000 όμοθρήσκων μας — θυμάτων του Ναζισμού. Έχουν παραξενευθεϊ οί φίλοι μέ τήν κατάνυξη και τό βαθύτατο σεβασμό που οί σύγχρονοι Γερμανοί επίσημοι παρακολουθοῦν τίς σχετικές τελετές.

ΟΙ ΣΗΜΑΔΙΑΚΕΣ ΟΣΟ ΚΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ αυτές πράξεις δέν προέρχονται από κανένα αίσθημα ένοχής αλλά άποτελοῦν ύψηλά δείγματα πολιτισμού των έπισήμων εκπροσώπων τής Όμοσπονδιακής Γερμανίας. Δείχνουν πόσο οί σύγχρονοι Γερμανοί σέβονται τήν ιστορική μνήμη κι εύθύνη. Θύματα και θύτες μαζί ενός παρανοϊκού συστήματος, που βύθισε τήν παγκόσμια κοινότητα αλλά και τήν ίδια τήν Γερμανία στο πένθος και τήν καταστροφή, οί έπίσημοι εκπρόσωποι του νέου γερμανικού κράτους θέλουν μέ τήν στάση τους νά προβληματίσουν τους νεώτερους και νά τους διδάξουν τά όσα πρέπει αύτοί νά άποφύγουν. Θέλουν νά κρατήσουν νωπή τή μνήμη, ώστε νά καθοδηγοῦνται οί νέες γενιές σε έργα γιά τά όποια θά αισθάνονται αύτοί και οί μεταγενέστεροι, ικανοποίηση και ύπερηφάνεια.

ΟΙ ΛΑΟΙ ΠΟΥ ΘΕΛΟΥΝ ΝΑ ΠΡΟΟΔΕΥΣΟΥΝ σέβονται τήν ιστορική μνήμη, προστατεύουν τά ιστορικά γεγονότα, διαφυλάσσουν τίς ιστορικές παραδόσεις και πάνω άπ' όλα τιμοῦν τήν Άλήθεια. Όπως αναφέρει ό Λουκιανός, στο λόγο του «Πώς δεϊ ιστορίαν συγγραφείν», ή ιστορία πρέπει νά αναφέρει τήν «... άλήθεια επί πᾶσι». Η ντροπή και κατάκριση γιά τά όποια συμβάντα γίνεται άφορμή μαθήματος και παραδείγματος προς άποφυγή.

Η ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ, μέ τίς φωτεινές ενέργειες και πράξεις που κάνει, χρόνια όλόκληρα, στη μνήμη των άθώων θυμάτων του Ναζισμού δίνει στην παγκόσμια κοινότητα ένα λαμπρό μάθημα και δείχνει ένα δρόμο ύπευθυνότητας κι εύαισθησίας. Ένα δρόμο που όλοι πρέπει νά κατανοήσουμε και όλους πρέπει νά μάς προβληματίσει.

Επιτύμβιος πλάκα σέ Ιωνική τετράγωνη εβραϊκή γραφή, αρχές 2ου αιώνα κ.π.

Καθηγητού ΑΝΤ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ

Ἡ Αἴγυπτος, διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ Νείλου, εἶνε εὐφορωτάτη χώρα, ὅσον ἄγονοι εἶνε αἱ περιβάλλουσαι αὐτὴν ἔρημοι, τὰς ὁποίας διατρέχουν ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων νομάδες λαοὶ μπεντουῖνοι, οἱ ἥσαν ποτε καὶ οἱ Σημίται Ἰουδαῖοι²). Σχετικῶς ἄγονοι εἶνε καὶ αἱ ἄλλαι γειτονικαὶ χώραι, ὅσαι δὲν εἶνε μὲν ἔρημοι, ἀλλ' ὅμως δὲν ἔχουσι πλουτοδότην ποταμὸν ὡς ὁ Νεῖλος.

Τοιαύτη χώρα γείτων τῆς Αἰγύπτου ἦτο ἡ Ἰουδαία, μέρος τῆς Συρίας, ὡς ἦσαν καὶ ἄλλα κρατεῖδια αὐτόθι, μέρος τῆς Συρίας.

Ἡ Ἰουδαία δὲν εἶχεν οὐδὲ τὰ ἐκ τῆς θαλάσσης ἀγαθὰ. Ἡ θάλασσα δὲν ἀναμιγνύεται ἀξιολόγως εἰς τὴν ἱστορίαν της. Διὰ τοῦτο τὸ πειναλέον πλεόνασμα τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἑβραίων κατέφευγεν εὐλόγως εἰς ἄλλας χώρας γειτονικάς εὐφορωτέρας, κυρίως δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Ἡ φύσις ἦγε καὶ τοὺς Βαβυλωνίους καὶ τοὺς Ἀσσυρίους πρὸς δυσμάς, πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπομένως πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλ' ἡ χώρα τοῦ Νείλου κυρίως ἐφείλκετο τὸ εὐφυές καὶ ἐκ νομάδων καταγόμενον εὐκίνητον ἔθνος τῶν Σημιτῶν³), τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς μόνους ἰκανοὺς γείτονας νὰ ἐκτιμήσῃ καὶ χρησιμοποιήσῃ τὰς ἀρετάς τῆς Αἰγύπτου. Ὅστις θέλει νὰ κατανοήσῃ τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἰουδαίων ὑπὲρ τοὺς ἄλλους γείτονας λαοὺς, ὥς ἀναλογισθῇ, οὗτοι ἀνέπτυξαν πολιτισμὸν καὶ γραμματεῖαν ἀσυγκρίτως ἀνωτέραν τῶν γειτόνων των, ἐπιδρῶσαν καὶ τώρα ἐπὶ τὴν ἐξέλιξιν ὅλου τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ κατὰ τὸ παράδειγμα ἄλλου μικροῦ λαοῦ, τοῦ ἑλληνικοῦ.

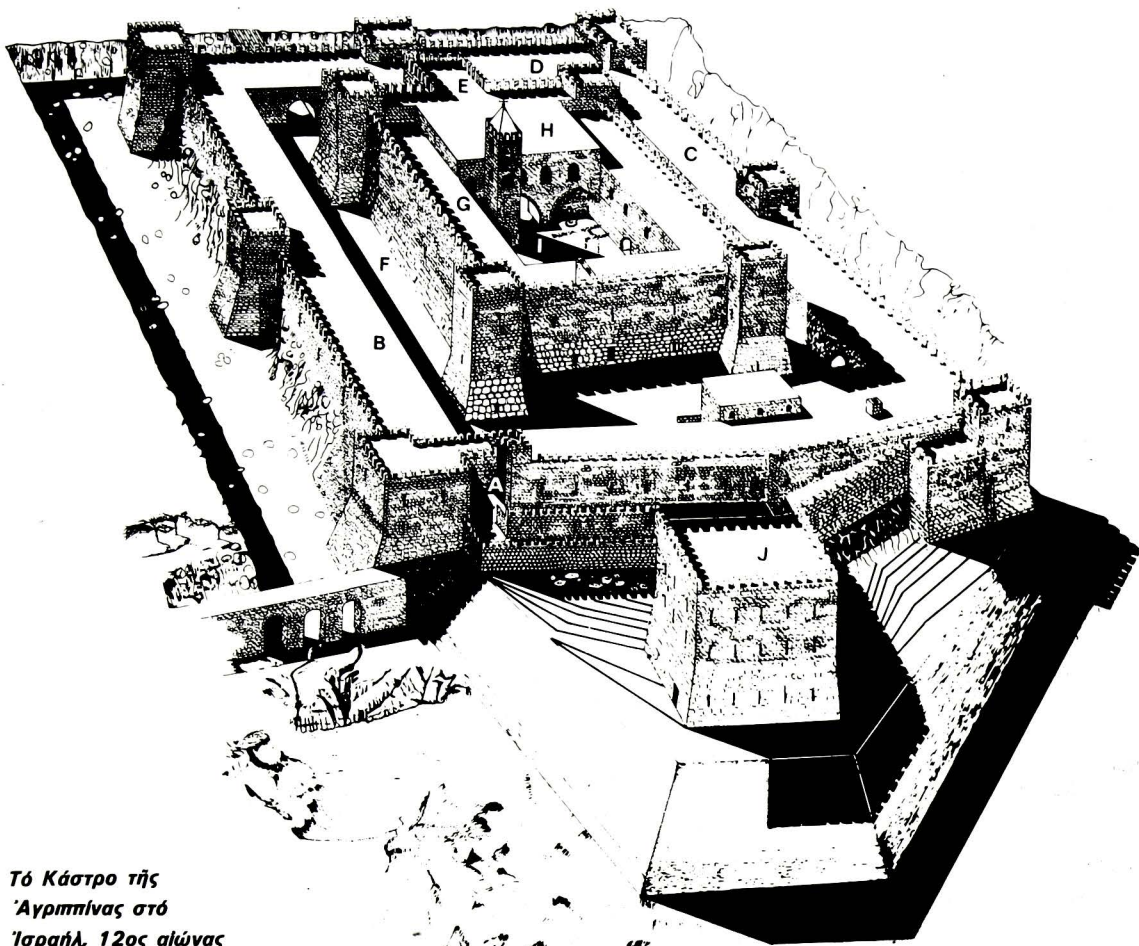
Κατὰ τοὺς παλαιούς ἐκείνους χρόνους, καθ' οὓς ἔκαστον ἔθνος ἔζη βίον κλειστὸν σφόδρα ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως ταχέων καὶ εὐχερῶν μέσων συγκοινωνίας, δυσετηρία, ἥτοι «κακὴ χρονιά», ἔν τινι τόπῳ ἠδύνατο νὰ ἐπενέγκῃ ἀποτελέσματα καταστρεπτικά εἰς τοὺς κατοίκους. Οἱ ἄνθρωποι ἀπέθνησκον κατὰ μεγάλα πλήθη. Καὶ σήμερον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κίνας συμβαίνειν σιτοδείαι καὶ πείνα καὶ θάνατοι ἐξ αὐτῆς. Διὰ τὰ μέρη μας ἀντιγράφω ἀπὸ τὸν Α' τόμον τῶν Μακεδονικῶν ἐνθύμισιν τοῦ

1794 (δηλ. ὄχι πολὺ παλαιάν), ἀναγεγραμμένην εἰς λυτὸν φύλλον τῆς δημοτικῆς βιβλιοθήκης τῆς Κοζάνης: «εἰς τοὺς 1794 μαῖου. 10 ἴγνην μεγάλη· ἀκρίβεια τὸ σιτάρι. του κυλό. $\frac{\lambda\lambda}{\lambda}$ 12 καὶ ἡ σίκαλη $\frac{\lambda\lambda}{\lambda}$ 8 καὶ ὁ κώσμως· δὲν ἤχε τη να φαῦ. ἔως τοσούτου οἱ ἐπηφταν· κυπηθῆνησκον. ἀπο τὴν μεγάλη πῆνα». Ὅμοιοι ἐνθυμίσεις ὑπάρχουν πολλαί, ἀλλὰ μάλιστα παλαιότεραι. Οἱ ζῶντες προέβαινον ἐξ ἀνάγκης μέχρι ἀνθρωποφαγίας (π.χ. Βασιλέων Β'6, 25—30). Ἀνέκαθεν ὁ τρόμος τοῦ λιμοῦ ἦτο μέγας καὶ διὰ τοῦτο μέχρι σήμερον δεόμεθα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ νὰ φυλάττῃ ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ).

Ἀπειλουμένης δὲ τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἰουδαίων ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων, ὁ λαὸς λέγει: «Θέλομεν εἰσελθεῖν εἰς τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου, ὅπου δὲν θὰ βλέπωμεν πόλεμον καὶ ἔχον σάλπιγγος δὲν θὰ ἀκούωμεν καὶ ἀπὸ ἄρτου δὲν θὰ πεινᾶσθωμεν καὶ ἐκεῖ θὰ κατοικήσωμεν⁴)».

Ὁ Ναβουχοδονόσορ αἰχμαλωτίσας τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων Σεδεκίαν καὶ κατασκάψας τὰ ἱεροσόλυμα ἔθεσεν ἐπὶ τὸν θρόνον τὸν Γοδολίαν ἢ Γεδαλίαν· ἀλλ' ὁ λαὸς ἐξανέστη, ἐφόνευσεν τὸν Γοδολίαν καὶ σύμπας, μικροὶ καὶ μεγάλοι, κατέφυγον εἰς Αἴγυπτον. Αὕτη δὲ ποτὲ ἐν τῇ ἱστορίᾳ δὲν ἀρνεῖται νὰ δεχθῇ τοὺς πρόσφυγας. Ἰδοὺ μία εἰκὼν προσφυγῆς πτωχῶν ἀλητῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον⁵): «Σύριος πλάνης ἦτο ὁ πατήρ μου καὶ κατέβη εἰς Αἴγυπτον καὶ παροικήσας ἐκεῖ μετ' ὀλίγων ἀνθρώπων, κατεστάθη ἐκεῖ ἔθνος μέγα, δυνατόν καὶ πολυάριθμον καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἐταλαιπώρησαν ἡμᾶς καὶ κατέθλιψαν ἡμᾶς καὶ ἐπέβαλον ἐφ' ἡμᾶς σκληρὰν δουλείαν... καὶ ἐξήγαγεν ἡμᾶς ὁ Κύριος ἐξ Αἰγύπτου... Οὕτω συνέβαινε συνήθως. Πεινῶντες προσέφευγον καὶ ἐγίνοντο δεκτοί· ἀλλ' ἔπειτα ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἐγόγγυζον διὰ τὴν ψυχράν ἢ καὶ τυραννικὴν διάθεσιν τῶν αὐτοχθόνων, ἐφαντάζοντο δὲ τὴν πατρῶαν γῆν ὡς «ρέουσιν μέλι καὶ γάλα»⁶). Διὰ τοῦτο ποθοῦσι σφοδρῶς νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα, καθ' ἃ περιγράφει καὶ ἡ Ἑξοδος.

Ἡ Αἴγυπτος ἦτο ὄντως «φτωχομάinna» καὶ εἶχε τὰς ἀπαιτούμενας ἀρετάς· διὰ τοῦτο, προκειμένης τῆς ἐκπληρώ-

**Τό Κάστρο τῆς
Ἀγριππίνας στὸ
Ἰσραήλ, 12ος αἰώνας
— Ἐποχὴ Σταυροφοριῶν.**

σεως τοῦ ὄνειρου τοῦ Φαραὼ μέ τās 7 παχείας καὶ τās 7 ἰσχνάς ἀγελάδας, ἀπεταμίευσεν τὰ πλεονάσματα τῶν 7 ἐτῶν τῆς ἀφθονίας πρὸς ὄφελος αὐτῆς καὶ τῶν γειτόνων. Ἐπὶ Σολομῶντος αἱ σχέσεις Αἰγυπτίων καὶ Ἰουδαίων ἦσαν ἀρισται· ὁ Σολομὼν εἶχε νυμφευθῆ κόρην τοῦ Φαραῶ⁸).

Συνήθως οἱ Βαβυλώνιοι ἐμφανίζονται ὡς ἐχθροὶ καὶ τύραννοι τῶν Ἰουδαίων, οἱ δὲ Αἰγύπτιοι εἶνε ἀνεκτοί, πολιτικώτεροι ὡς κράτος, φιλοξενούντες ἀνεκαθεν πολλοὺς Ἰουδαίους. Οἱ ἐχθροὶ τῶν Αἰγυπτίων, περίξ τῆς Αἰγύπτου, δὲν ἦσαν συντεταγμένα κράτη, ἀλλὰ νομάδες, πλάνητες, λησταὶ βεδουίνοι, καθ' ὧν ἠδύναντο οἱ Αἰγύπτιοι νά ἀμυνθῶσι διὰ προχείρως μορφωθέντων στρατιωτῶν καὶ παραμεθορίων προχείρων φρουρίων. Οὕτω συνέβαινεν ἤδη κατὰ τὴν τρίτην χιλιετηρίδα π.Χ.⁷). Συχνόν δ' ἦτο τὸ θέαμα πεινῶντων ἀνθρώπων, συρρεόντων ἐν σπανοσιγίᾳ ἐκ τῆς πτωχῆς Χαναάν πρὸς τὴν Αἴγυπτον. Τῷ δὲ 1700 οἱ ποιμένες Αμυ = Ἀσιᾶται, οἱ Ὑκῶς κατὰ τὸν Ἰώσηπον, εἰσήλασαν εἰς τὸ ἀνατολικὸν Δέλτα καὶ ἔπειτα ὑπέταξαν ὅλην τὴν Αἴγυπτον ἐπὶ 100 ἔτη, μεθ' ἃ ἐμφανίζονται οἱ Αἰγύπτιοι κύριοι τῆς Παλαιστίνης. Ὁ Τούθμωσις Α' ὑποτάσσει (1530) τὴν Συρίαν καὶ ἄλλας χώρας μέχρι Βαβυλῶνος, ὁ δὲ Τούθμωσις Γ' (1500 — 1450) ταπεινώνει τοὺς παλαιστινίους βασιλίσκους καὶ δέχεται δῶρα παρὰ τῶν Χιττιτῶν καὶ τῶν

Βαβυλωνίων. Ἡ Αἴγυπτος στέλλει σῖτον εἰς Παλαιστίνην καὶ λαμβάνει ἔλαιον, μέλι, οἶνον κ.ἀ. Ἐπὶ Ἀμενόφιου Δ' ἔρχονται εἰς Αἴγυπτον πολλοὶ πειναλέοι Παλαιστίνιοι, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ διαδόχου του Χαρεμχέβ, καὶ γίνονται δεκτοί. Τὸν 14ον αἰ. ἐπιγραφαὶ αἰγυπτιακαὶ ἀναφέρουν, ὅτι πολλοὶ Ἀσιᾶται πάσχοντες ἐκ λιμοῦ, ἔνεκα σιτοδείας, καταφεύγουν εἰς Αἴγυπτον. Ἀληθῶς εἰπεῖν ἐγένετο συνεχὴς τις μετοικεσία ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν ἀνατολικὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἦσαν διάσπαρτοι ὁμάδες ὁμοφύλων. Τῷ 604 οἱ Βαβυλώνιοι ἐκδιώκουν τοὺς Αἰγυπτίους ἐκ τοῦ ἀνω Εὐφράτου.

Ὁ Ἰουδαϊκὸς καὶ ὁ μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς ἀναπτύσσονται παραλλήλως. Ἄλλ' οἱ λαοὶ ἴστανται ἐπὶ ἀντιθέτων πόλων. Ἐπὶ τῆς ἀθηναϊκῆς ἀκμῆς εἶνε μεγίστη ἡ ἀντίθεσις τοῦ πολιτισμοῦ. Εἰς τὴν θεοκρατίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀντίτιθεται ἡ κοσμικὴ δημοκρατία τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν πολυθεΐαν ἡ Ἰουδαϊκὴ μονοθεΐα. Τά ἦθη ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ εἶνε αὐστηρά, ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι ἐλευθέρια, διαδιδόμενα ἐκ τοῦ Ὀλύμπου εἰς τὸν κόσμον τῶν ἀνθρώπων. Ἰσχυρά εἶναι ἡ συγχώνευσις τῶν πολιτισμῶν ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων, ὅτε ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ γραμματεία ἐγίνε γνωστὴ εἰς τοὺς Ἰουδαίους τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰς δὲ τοὺς Ἕλληνας ἐγίνε γνωστὴ ἡ Πεντάτευχος (Θορά), διὰ μεταφράσεως εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀναγκαίως εἰς τοὺς Ἕλλη

νογλώσσους τότε Έβραίους. Τό κοινόν έμπόριον ήγε πρός κοσμοπολιτισμόν. Τά ελληνικά στοιχεΐα υπερείχον, ή δέ έλευθερία τής ζωής ένεφύτευσεν εΐς τήν ψυχήν τών 'Ιουδαίων τήν λατρείαν του κάλλους καί τής απολαύσεως⁸⁾.

Ότε ο Ναβουχοδονόσορ άπήγαγε πλείστους 'Ιουδαίους τής 'Ιερουσαλήμ εΐς Βαβυλώνα, οι δέ λοιποί έφυγον εΐς Αίγυπτον, Ιδρύθησαν πολλάί αποικίαι Ιουδαϊκαί, υπαχθεΐσαι εΐς τό κράτος του Κύρου του Μεγάλου, καταλαβόντος τήν Βαβυλώνα τῷ 538 καί ούτω γενομένου κυρίου καί τής Συρίας καί τής Αίγυπτου καί έλευθερώσαντος τούς 'Ιουδαίους εκ τής 50ους αιχμαλωσίας (538 — 7). Έλθόντες εΐς Αίγυπτον επί Καμβύσου τῷ 525 οι 'Ιουδαίοι εύρον καί άλλους ομοφύλους, π.χ. εΐς Δάφνας καί εΐς Μέμφιν, ένθα ηδρευον μισθοφόροι καί εύρεν ό Flinders Petrie ανασκάψας. Άληθῶς δέ πολλοί Έβραίοι αυτόθι ήσαν στρατιωτικοί, ως οι έν Συήνη (Άσουάν) επί τής νήσου Έλεφαντίνης, προστατεύοντες τά νότια σύνορα τής Αίγυπτου άπό τών Νουβίων. Η ένταύθα μόνιμος φρουρά συνίστατο έξ Αίγυπτίων καί εκ μισθοφόρων «Έλλήνων, Σύρων καί Παλαιστινίων», έν οΐς καί 'Ιουδαίοι, ούς ό 'Ιερεμίας (46, 21 μετάφρασις τής Βιβλικής εταιρείας) λέγει «μισθωτούς». Μετά τούτων ήνώθη έλθών καί ό στρατός ό Ιουδαϊκός, μετά τήν άλωσιν τής 'Ιερουσαλήμ τῷ 580. Ό Ed. Meyer, στηρίζων τόν άποικισμόν τής Αίγυπτου υπό τών 'Ιουδαίων εκπαλαι, φρονεί ότι άνέκαθεν άντηλλάσσοντο 'Ιουδαίοι στρατιῶται άντί 'Ιππων Αίγυπτιακών. Νομίζω ότι αι στρατιωτικά άρεταί τών 'Ιουδαίων ήσαν αίτια ού μόνον άποδοχής, άλλα καί κλήσεως αύτών καί έγκαταστάσεως εΐς Αίγυπτον⁹⁾.

Ηδη τόν βον αι. είχαν Ιδρύσει έν Έλεφαντίνη καί τόν ναόν του Γιαχβέ (θεοῦ του ουρανοῦ), όν έσεβάσθη καί ό Καμβύσης τῷ 525, άλλα κατέστρεψαν οι Αίγύπτιοι τῷ 410 περίπου, επαναστατήσαντες κατά τών Περσών.

Τῷ 407 ζητούν ματαίως βοήθειαν παρά τής μητροπόλεως 'Ιουδαίας, διά νά άνοικοδομήσωσι τόν αντίζηλον ναόν των. Η 'Ιουδαϊκή κοινότης τής Έλεφαντίνης ονομάζεται εΐς τούς παπύρους συχνά «'Ιουδαϊκός στρατός» ένεκα τών φρουριακών καθηκόντων της. Πάσα οικογένεια άνήκεν εΐς στρατιωτικήν τινα σημαίαν, φέρουσα τό όνομα του άρχηγού της· οι δ' άρχηγοί ήσαν Πέρσαι καί 'Ιουδαίοι. Οι 'Ιουδαίοι έκέκταντο οίκίαν καί άγρόν καί ήσαν γεωργοί, τινές δέ έτόκιζον χρήματα καί άλλοι ήσαν «ναῦται», εκτελούντες έπιτοπίους μεταφοράς έν τῷ Νείλῳ. Εύρέθησαν δέ καί παντοία συμμόλαια, έμπορικά, γαμήλια, άγοραπωλησίας. Πάντα εΐνε εΐς γλώσσαν άραμαϊκήν, ήν πρέπει νά δεχθῶμεν καί ως όμιλουμένην υπ' αύτών έν τῷ φρουρίῳ. Τῇ Συήνῃ, ένθα ήτο καί τό πολιτικόν δικαστήριον τής περιοχής. Οι συμβαλλόμενοι ώρκίζοντο εΐς τόν Γιαχβέ. Υπάρχουν κατάλογοι συνδρομών τών μελῶν του «Ιουδαϊκού στρατοῦ» υπέρ του ναοῦ του Γιαχβέ. Η άποικία διατηρεΐ ζωηράς σχέσεις άλληλογραφίας μετά τών έν τῇ μητροπόλει 'Ιουδαία πολιτικών καί στρατιωτικών άρχών. Άλλ' ό ναός τής Έλεφαντίνης είχε γίνει αντίζηλος του τών 'Ιεροσολύμων καί δέν βοθεΐται υπό τής μητροπόλεως.

Η εκ τών προϊστορικῶν χρόνων συρροή Σημιτῶν εΐς τήν Αίγυπτον άπετέλεσε μέγα πλήθος αύτών, ώστε νά λέγη ή Έξοδος (1,8): «έσηκώθη δέ νέος βασιλεύς επί τήν Αίγυπτον... καί εΐπε πρός τόν λαόν αύτου· *Ιδοῦ ό λαός των υἱῶν 'Ισραήλ εΐνε πολύ πλήθος καί ισχυρότερος ήμῶν. Έλθετε, άς σοφισθῶμεν, κατ' αύτών, διά νά μή πολλαπλασιασθῶσι, καί, άν συμβῇ πόλεμος, ένωθῶσι καί οὔτοι μετά τών έχθρῶν ήμῶν καί πολεμήσωσιν ήμᾶς καί άναχωρήσωμεν εκ τού τόπου...* Όσον όμως κατέθλιβον αύτούς, τόσοσ μάλλον επληθύνοντο καί ηϋζάνοντο. Καί (οι Αίγύπτιοι) άπεστρέφοντο τούς υἱούς 'Ισραήλ καί κατεδυνάστευον οι

Αίγύπτιοι τούς υἱούς 'Ισραήλ αϋστηρῶς καί κατεπύκραινον τήν ζωήν αύτών διά τής σκληράς δουλειᾶς εΐς τόν πηλόν καί τās πλίνθους καί εΐς πάσας τās έργασίας τών πεδιάδων...». Επειδή δέ ή Έξοδος χρονολογεΐται εκ του 9ου αι. π.Χ., βλέπομεν πόσον παλαιά είχαν συρρεύσει οι 'Ιουδαίοι εΐς τήν Αίγυπτον.

Κατά τά άνω έπεται, ότι τά αίγυπτιακά σύνορα έφυλάσσοντο υπό ξένων, έχόντων άγρόν καί οίκον καί όσοι τούτων ήσαν Έβραίοι είχαν υπεربῆ τό στάδιον του νομαδικου βίου καί είχαν γνωρίσει τήν γεωργίαν, τήν δενδροκομίαν, τήν άμπελουργίαν καί μάλιστα τήν κτηνοτροφίαν έν άναμνήσει του νομαδικου των βίου.

Έπλεόναζον δέ μεταξύ τών έν Αίγύπτῳ προσφύγων οι 'Ιουδαίοι καί άπετέλουν κοινότηας άμιγείς, διατηρούσας τήν θρησκείαν, τήν γλώσσαν καί βεβαίως τά ήθη καί τά έθιμα του έθνους των. Άν δέ ούτω πολλοί καί άλώβητοι έσώζοντο έν τῇ Έλεφαντίνῃ, πολυπληθέστεροι θά ήσαν έν τῇ κάτω Αίγύπτῳ καί θά είχαν πάντες περιουσίαν ως οι τής Έλεφαντίνης.

Ό Στράβων λέγει (797) ότι εΐς τήν Αίγυπτον «έξ έθνους παλαιου ξένους έτρεφον τούς τά όπλα έχοντας».

Πόσον παλαιόν ήτο τό έθος τούτο, έννοοῦμεν, συλλογίζόμενοι ως εξής: Τά σύνορα τής Αίγυπτου εκατέρωθεν του Νείλου καί μέχρι Συήνης (Άσουάν) εΐνε λίαν έκτενή καί ή μετάβασις εΐς τά μακρινά μέρη αύτών διήρκει επί ήμέρας. Εΐς τοιαύτην άπόστασιν καί καλυπόμενα υπό πέπλου σκό-

τους καί ἀγνοίας καί κινδύνων θά διετέλουν τά τέκνα τῶν Αἰγυπτίων, ἄν ἔπρεπεν αὐτοί οἱ Αἰγύπτιοι νά φρουρῶσι τά σύνορα, πλησίον τῶν ὁποίων ἀραίοι ἦσαν οἱ παραποτάμιοι κάτοικοι κατά τούς παλαιούς χρόνους. Εὐκόλον ὅμως ἦτο νά σκεφθῶσιν, ὡς ἐσκέφθησαν ἀληθῶς πανταχοῦ οἱ ἄνθρωποι, εὐρεθέντες ὑπό παρομοίας καταστάσεις, νά ἐγκαταστήσωσιν ἀποίκους, παρέχοντες εἰς αὐτούς γῆν πρὸς γεωργίαν καί διατροφὴν τῶν, ὡς ἀντάλλαγμα τῆς φρουρήσεως τῶν συνόρων. Οὕτω οἱ φύλακες τῶν συνόρων ἦσαν γεωργοὶ κληροῦχοι, προστατεύοντες ἐν ἀνάγκῃ τὰ τε σύνορα καί τούς κλήρους, ἦτοι τὴν περιουσίαν αὐτῶν. Τό σύστημα τοῦτο δὲν εἶχεν ἀνάγκη ἐπιμελητείας. Ἀνάγκη δὲ ὑπὸ τῶν χειριζομένων τὰς αἰγυπτιακὰς καί τὰς ἀσυριακάς ἐπιγραφὰς μέχρι τῆς τρίτης χιλιετηρίδος. Εἴπομεν δέ, ὅτι οἱ πρωϊμώτερον συρρέοντες ἐκεῖσε ἦσαν ὁ εὐφυής λαὸς τῶν Ἑβραίων, ἐγκαταστὰς ὡς κληροῦχος καί διαδίδων τὴν γλῶσσάν καί τὴν λατρίαν του. Εἶδομεν δὲ προσέτι τίνα ἐγγραφα εὐρέθησαν ἐν Ἐλεφαντίνῃ τῆς Συήνης εἰς ἀραμαϊκὴν γλῶσσαν, ἀνήκοντα εἰς τὸν δὸν π.Χ. Οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Αἰγύπτου τότε ἦσαν κατὰ κανόνα στρατιῶται κληροῦχοι καί κατ' ἀκολουθίαν γεωργοί. Γεωργοὶ δέ, ὡς εἶδομεν, ἐκαλοῦντο ἢ ὠνομάζοντο¹⁾, οἱ παρεχόμενοι τούς μαχίμους ἐν Αἰγύπτῳ. Ἀλλὰ τὸ πολεμικὸν βάρος ἐπιπτεν οὕτω ἐπὶ τούς ξένους, ἦτοι τούς Σιμήτας κληροῦχους καί ὀχι ἐπὶ τούς Αἰγυπτίους, οἵτινες δὲν ἐθεωροῦντο καλοὶ στρατιῶται (ἄνω). Οὗτοι λοιπὸν οἱ Σιμίται θά ἦσαν οἱ ὠνομαζόμενοι γεωργοί. Ἀλλὰ θά ἦτο ἄτοπον νά δεχώμεθα, ὅτι οἱ γεωργοὶ θά ὠνόμαζον ἑαυτούς γεωργούς ἑλληνιστὶ ἢ αἰγυπτιαστὶ, ἐν ᾧ ὠμίλουν ἀραμαϊστὶ (σημιτιστὶ). Τό ὄνομα τῶν ἦτο λέξις ἐβραϊκὴ (σημιτικὴ), δηλοῦσα τὸν γεωργόν, ἢ δὲ λέξις αὕτη εἶνε *φαλάχ* *falah*¹¹⁾. Διὰ ταύτης ὠνόμαζον ἑαυτούς καί ἀλλήλους *φαλάχ*, οἱ δὲ Ἕλληνες παραλαβόντες τὴν λέξιν προσέθηκαν τὴν ἑλληνικὴν κατάληξιν - *ος* (*φαλάχ-ος*) (πρβλ. Σαναχερείμ - Σαναχάριβ-ος, Σαρδανάπαλος κλπ. καί τὸ σημερινὸν policeman - πολισμάνος κλπ.). Ταύτην δὲ παρέλαβον καί οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς Αἰγύπτου· τὸσον ἰσχυράν ψυχὴν εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι¹²⁾.

10. Διόδ. Ι, 28.

11. Ὅρα Α. Κεραμοπούλου, *Τί εἶναι οἱ Κουτσόβλαχοι*. Ἀθήναι, 1939, σ. 9. σημ. 4. Ὁ ἐν Καῖρῳ φίλος νομισματολόγος κ. El-Khashab μ' ἐβεβαίωσε ὅτι ἡ προφορά τῆς πρώτης συλλαβῆς δὲν εἶνε ε (φέλαχ), ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον α (φαλάχ). τὴν αὐτὴν δὲ προφοράν μοι ἐβεβαίωσε διὰ τὴν Παλαιστίνην ὁ ἐν Ἀθήναις ἑλληνομαθέστατος Γεν. Πρόξενος τοῦ κράτους τοῦ Ἰσραήλ κ. Α. Μωυσῆς.

12. Ἡ λέξις *φαλάχ-ος* δὲν εἶνε αἰγυπτιακὴ, ἀλλὰ σημιτικὴ καί ἦλθεν εἰς Αἴγυπτον ἐκ Συρίας ἐν τελευταίᾳ προελεύσει. Διὰ νά ἀποδειχθῇ δέ, πῶς ἡ σημιτικὴ αὕτη λέξις ἠδυνήθη νά ἐμφανισθῇ καί κατῳρθῶσιν νά διαδοθῇ καί νά ἐπιβληθῇ ἐν Αἰγύπτῳ, ἠναγκάσθημεν νά διατριψώμεν τὸσον πολὺ ἐρευνῶντες τὰς ἱστορικὰς σχέσεις τοῦ Ἰσραήλ καί τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ παλαιότατων χρόνων.

[Ὁ Καθηγητὴς Ἀντώνιος Κεραμόπουλος (1870 – 1960) ἦταν ἀρχαιολόγος καί μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Διετέλεσε ἔφορος ἀρχαιοτήτων σέ διάφορες περιοχές καί διενήργησε πολλές ἀρχαιολογικὲς ἀνασκαφές σέ διαφόρους ἀρχαιολογικοὺς τόπους (ιδίως στὴ Θήβα). Καθηγητὴς Δημοσίου τοῦ Ἰδιωτικοῦ Βίου τῶν ἀρχαίων στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν.

Δημοσίευσε πλῆθος εἰδικῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων: «Ἐρευναι καί ἀνασκαφαί ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ» «Ὁδηγὸς τῶν Δελφῶν», «Ἐπίτομος ἱστορία Φιλίππου τοῦ Β' τῆς Μακεδονίας», «Μακεδονία προϊστορικὴ» κ.ἄ.

■ Τό δημοσιευόμενον κείμενον ἀποτελεῖ ἀποσπάσματα ἀπὸ διάλεξι πού ἔδωσε στὴν Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, στὴ «Μακεδονικὴ Λαϊκὴ Βιβλιοθήκη», τῆς ὁποίας (Ἀριθ. 7, Θεσσαλονίκη 1952) καί δημοσιεύτηκε].

Τμήματα γιὰ φοιτητές στὴν Ἱερουσαλὴμ

Θερινὰ τμήματα γιὰ φοιτητὲς Πανεπιστημίων καί ἄλλων Σχολῶν, καθὼς καί γιὰ πτυχιούχους, ὁργανώνει τό Πανεπιστήμιο τῆς Ἱερουσαλὴμ. Τὰ τμήματα θά λειτουργήσουν τὸν Ἰούλιο καί τὸν Αὐγουστο.

Προθεσμία ὑποβολῆς αἰτήσεως γιὰ τὸν Ἰούλιο εἶναι ὡς τὶς 15 Μαΐου καί γιὰ τὸν Αὐγουστο ὡς τὶς 15 Ἰουνίου καί θά περιλαμβάνουν Ἀρχαιολογία, Ἱστορία Τέχνης, Ἑβραϊκὴ Ἱστορία, Ὀλοκαύτωμα, Σύγχρονος Ἑβραϊσμός, Σύγχρονα Ἑβραϊκά, Βιβλικά Ἑβραϊκά, Μεσανατολικὲς Σπουδές, Ἰσραήλ, Διεθνεῖς Σχέσεις, Περιβαλλοντολογία.

Ἐπίσης ἡ Διεύθυνση Ἀρχαιοτήτων τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας τοῦ Ἰσραήλ ἀνακοίνωσε ὅτι θά δεχτεῖ νά φιλοξενήσει νέους (καλύπτονται ὁρισμένα ἔξοδα) πού ἐπιθυμοῦν νά ἐργαστοῦν ἐθελοντικὰ σέ ἀρχαιολογικὰ ἀνασκαφές, γιὰ τὴν περίοδο Ἰουνίου – Σεπτεμβρίου 1983.

Γιὰ περισσότερες πληροφορίες μπορεῖτε νά ἀπευθυνθεῖτε στό τηλέφωνο 6719.530 ἢ στὴν Διπλωματικὴ Ἀντιπροσωπεία τοῦ Ἰσραήλ (Ὑπηρεσία Τύπου καί Πληροφοριῶν) Μαραθωνοδρόμου 1, Παλαιὸ Ψυχικό.

1. Οἱ Ἕλληνες καί οἱ βόρειοι γείτονες. Ἀθήναι, 1945, σ. 15 ἐ., 185 ἐ., 189 ἐ.

2. Oncken, Allg. Gesch. VI: d. Volk Israel v. B. Stade, I, 1887, Berlin, σ. 126 - 8. 363. Bertholet (ἄρα κατωτ.). σ. 130 ἐ., 141 ἐ., 160.

3. Ἱερ. 42, 14, ἐ., 43, 7. 44, 1, 8, 12, 14. Γέν. 12, 1 καί 10. Ἐξόδος πλεισταχοῦ κ.λ.

4. Δεῦτερον. 26,5.

5. A. Bertholet, Hist de la civilis d' Israel, trad. J. Marty, Payot, Paris, 1929, 19 ἐ., 53 - 60.

6. Ὅρα δὲ καί Histoire d' Israel p. Ricciotti μτφρ. Auvray, Paris, A. et J. Picard et Cie 1947, I, 375 ἐξ.

7. Dubnow - Steinberg, Gesch. d. jud. Volkes, τ. Α', Judischer Verlag, Berlin, 1925, σ. 6 ἐξ.

8. Bertholet ἐ. ἀ. 101 - 106. 111.

9. Ὅρα Drioton et Vandier, Les peuples de l' Orient Meditteranee II. L' Egypte. Les presses universitaires de France, 1938, σ. 252 ἐ. ἐ. (les Khabirou), 398, 421, 438, 554. Ricciotti μτφρ. Auvray, Hirst. d' Israel, Paris, 1947, I, σ. 53 - 57, 61 ἐ., 199 ἐ., II, σ. 205 - 212 ἐ. (περὶ Ἐλεφαντίνης διδούσης τρεῖς κορότεις ἐπὶ Ρωμαίων - Στρβ. XVII 820 - ἦτοι 1500 ἄνδρας)· σ. 210· ἀγνωστον διὰτὶ ἀντὶ τῆς ἐβραϊκῆς ὠμίλουν τὴν ἀραμαϊκὴν ἐν Ἐλεφαντίνῃ. Περί «διασπορᾶς» σ. 224. Ἦτο γνωστὸν, ὅτι ὁ βίος ἐν Αἰγύπτῳ ἦτο εὐκόλος. Οἱ Ἰουδαῖοι συρρέουν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὑποτασσόμενοι εἰς τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καί τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὥστε καί ἡ Γραφὴ μεταφράζεται χάριν αὐτῶν ἑλληνιστὶ. Ἡ Αἴγυπτος γίνεται δευτέρα Παλαιστίνη καί ἡ Ἀλεξάνδρεια ἀνωτέρα Ἱερουσαλὴμ. Προστίθεται δὲ εἴτα ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Ρώμη καί ἡ βόρειος Ἀφρική.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΑΥΓΑΣ ΔΥΟ ΚΕΡΚΥΡΑΙΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ: Τοῦ Λ. Βελέλη καί τοῦ Μ. Χαΐμη

**Στοιχεῖα γιά τούς Ἑβραίους τῆς Κέρκυρας, τῆς Θήβας, τῆς
Κρήτης, τῆς Ἄρτας, τοῦ Βόλου κ.ἄ. ἐλληνικῶν περιοχῶν.**

Ὅπως σᾶς μαρτυρεῖ ὁ τίτλος τῆς ὁμιλίας, πρόκειται ν' ἀσχοληθοῦμε μ' ἕνα φιλολογικό καυγᾶ. Καί λέγοντας φιλολογικό καυγᾶ, ἐννοοῦμε, τόν καυγᾶ πού δέν ἔχει σχέση μέ προσωπικά ζητήματα καί γεγονότα ἀλλά ἀναφέρεται στήν ἀμφισβήτηση μεταξύ δύο ἡ περισσοτέρων μερῶν πάνω σ' ἕνα πνευματικό θέμα, ἱστορικό, φιλολογικό, θρησκευτικό, φιλοσοφικό, κ.λ.π.

Ἡρωες στόν καυγᾶ πού θά μᾶς ἀπασχολήσει εἶναι δύο Ἑλληνοεβραῖοι ἀπό τήν Κέρκυρα, μακαρίτες καί οἱ δύο ἀπό ἀρκετά χρόνια, πού προσέφεραν πολλά στόν τομέα τῆς ἐνημέρωσης σέ πράγματα ἐβραϊκοῦ ἐνδιαφέροντος: **Ὁ Λάζαρος Βελέλης** καί ὁ **Μωϋσῆς Χαΐμης**.

Γιά τόν Χαΐμη ἔχουμε μιλήσει σέ ἄλλες ὁμιλίες μας². Τώρα θά πούμε λίγα εἰσαγωγικά γιά τόν Βελέλη. Γεννήθηκε στήν Κέρκυρα τό 1859 καί φοίτησε στό Γυμνάσιο τῆς Κέρκυρας. Εἶχε δάσκαλο τόν Ἰωάννη Ρωμανό, ἐγκριτο φιλόλογο τῆς ἐποχῆς, γνωστό ἀπό τήν συγγραφή «Ἱστορία τῆς Ἑβραϊκῆς Κοινότητος Κερκύρας». Τελείωσε τό Γυμνάσιο, ὅπως γράφει ὁ Βελέλης, «μέ ἀριστα, πήρε καί μετάλλιο». Στό Istituto di Studi Superiori τῆς Φλωρεντίας συνέχισε τίς σπουδές του, ἀνακηρύχθηκε ἐκεῖ διδάκτωρ τῆς φιλολογίας. Ὁ Ρωμανός τόν εἶχε συστήσει στόν Βαρῶνο Ποντεστά, Ἐφορο τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Φλωρεντίας, ὅπου μέ πάθος ρίχτηκε στή μελέτη καί πρίν ἀπό τό 1895 διδάσκει ἐβραϊολογία ὡς καθηγητής τῶν Ἑβραϊκῶν σχολείων τοῦ Λιβόρνου στήν Ἱταλία. Στά 1894 ὁ Ν.Α. Παπαγιαννόπουλος ἐκδίδει στήν Ἀθήνα τό ἔργο του «Ἑρμηνεία τοῦ Ὑμνου τοῦ Ἀββακούμ», ὡς διατριβή γιά τήν ὑποψηφιότητά του στήν ἔδρα τῆς Ἑβραϊκῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ὁ Βελέλης μελετᾷ τό κείμενο καί περίπου ἕνα χρόνο μετά, στά 1895, δημοσιεύει μιά κριτική μελέτη τοῦ ἔργου μέ τόν τίτλο «Οἱ μνηστήρες τῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ Ἑδρας τῆς Ἑβραϊκῆς ἀπό πάσης πλευρᾶς γραμματικῆς, μεταφραστικῆς, γλωσσολογικῆς, ἱστορικῆς» (ἐκδ. Ἰωσήφ Ναχαμούλη, Κέρκυρα 15/1/1895). Στήν ἴδια ἐκδόση ὑπάρχει καί μιά ἄλλη κριτική, γιά πραγματεία τοῦ Σπύρου Κ. Παπαγιωργίου, πού ὑποστήριζε ὅτι στίς συναγωγές Κερκύρας οἱ Ἑβραῖοι ἔφελναν μεταβιβλικά ἄσματα ἐλληνικά, ἰταλικά καί πορτογαλικά. Αὐτός ὁ Παπαγιωργίου εἶχε συμμετάσχει ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος στό Ε' Συνέδριο Ἀνατολιστῶν στό Βερολίνο (1882) παρουσιάζοντας αὐτή τήν πραγματεία του. Ὁ Βελέλης, γνώστης τῶν θεμάτων κάνει τήν κριτική του καί παρατηρεῖ γιά τά ἄσματα, τά ἰταλικά, ὅτι στήν κυριολεξία ἦσαν σέ ἀπουλιανή διάλεκτο καί τά «πορτογαλικά» δέν ἦσαν τέτοια ἄλλα ἰσπανικά. Στό τέλος παρουσίαζε γραμμένο ἐλληνικά ἕνα ἄσμα ἀπό ὀκτώ τετράστιχα πού τῶμελναν κατά τήν Πεντηκοστή (δηλ. τό Σαβουῶθ) στή συναγωγή τῆς Κέρκυρας, ἀλλά ἡ γλῶσσα του ἦταν ἡ ἐβραϊκή, ἦταν γραμμένο σέ στοιχεῖα ἐβραϊκά.

Τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1904 ὁ Βελέλης ἔλαβε μέρος σ' ἕνα διαγωνισμό πούχε προκηρύξει ὁ ἀγνωστός Μ. Κορτιαλένιος γιά τήν συγγραφή μελέτης «Περί τοῦ Κυβερνήτου Καποδίστρια ὡς θεμελιωτοῦ τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαίδευσως ἐν Ἑλλάδι». Τήν Κριτική Ἐπιτροπή τοῦ Διαγωνισμοῦ ἀποτελοῦσαν οἱ τότε καθηγητές τοῦ Πανεπιστημίου Σπ. Λάμπρος καί Σ.Κ. Σακελλαρόπουλος καί ὁ Φ. Γεωργαντᾶς, Ἐπιθεωρητής Δημ. Ἐκπαίδευσως. Ὁ διαγωνισμός ματαιώθηκε γιατί ὑπῆρχε μόνο ἕνας ὑποψήφιος. Ξαναπροκηρύχτηκε, ὑποβλήθηκαν δύο ἐργασίες καί βραβεύτηκε ἡ μελέτη τοῦ Λάζαρου Βελέλη πού τό 1908 τήν τύπωσε: Ὁ Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν Ὁφελίμων Βιβλίων, Ἀθήνα, μέ τίτλο «Ὁ Καποδίστριας» (σελ. 180).

Ἐνῶ ὅμως ὁ Βελέλης εἶναι γνώστης καί ἀριστος χειριστής τῆς καθαρεύουσας, τό μεγάλο μήνυμα τοῦ Ψυχάρη ἀπό τό 1888 μέ τό περίφημο «Ταξίδι» του ἔχει συνενᾶρει πολλούς λόγιους Ἕλληνες καί τό πρῶτο ξεσπάθωμά τους γίνεται ἀπό τό ἱστορικό μόνο ἕνας ὑποψήφιος. Ξαναπροκηρύχτηκε, ὑποβλήθηκαν δύο ἐργασίες καί βραβεύτηκε ἡ μελέτη τοῦ Λάζαρου Βελέλη πού τό 1908 τήν τύπωσε: Ὁ Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν Ὁφελίμων Βιβλίων, Ἀθήνα, μέ τίτλο «Ὁ Καποδίστριας» (σελ. 180).

Στήν Κορακιάνα τῆς Κερκύρας: Κ. Θεοτόκης, Σ. Δεσύλλας, Λ. Μαβίλης, Α. Κεφαλληνος, Μαρτζοῦκος, Η. Σταῦρος, Ε. Δεντρινού, Ἀλ. Πάλλης καί Μ. Χαΐμης (Ἀπό τόν «Νουμά», 8 Μαΐου 1905).

Νίκος Βέης, ο Ρώμος Φιλλύρας, ο Μένος Φιλήντας και τόσο άλλοι.

Ο Ψυχαρισμός παρά τις γλωσσικές υπερβολές του στάθηκε ευεργετικός για την ελληνική πραγματικότητα και σήμερα εκατό περίπου χρόνια μετά το κίνημά του ο καθένας που νιάζεται για τη Γλώσσα του τόπου του μπορεί να εκτιμήσει τα θετικά στοιχεία που πρόσφερε. Κυριολεκτικά με τα μούτρα ρίχνονται οι δυο μας ήρωες, ψυχαριστές, παθιάρηδες κι' αυτοί μέσα στους τόσους άλλους. Είναι Δεκέμβρης του 1903 όταν από το Λονδίνο ξεκινάει ο Βελέλης, βασικά καθαρευουσιάνος μ' ένα του γράμμα στο «Νουμά» και στέλνει την πρώτη του συνεργασία: ένα άρθρο του Γερμανού Κάρλ Ντρίτριχ για τη μετάφραση στη δημοτική γλώσσα των αρχαίων ελληνικών κειμένων το μεταφράζει στη δημοτική μ' ένα προλογικό του σημείωμα, όπου ο Βελέλης γράφει:

«... Πρώτη φορά προβάλλω στον τύπο με τη δημοτική, έπειτα από κάμποσα ελληνικά πουύγραφα για έφημερίδες και βιβλία. Θ' αρχίσω και πάλε στην καθαρεύουσα, κι' έπειτα θά ξαναγράψω ακόμα ρωμείκα κατά τό φύλλο και όπως τό φέρνει ή περίσταση...»

Από τη μεριά του ο αρχισυντάκτης του «Νουμά» υποσημειώνει για ενημέρωση των αναγνωστών του: «Ο κ. Βελέλης είναι ο γνωστός Ραβίνος από τους Κορφούς, πολύγλωσσος και βαθειά διαβασμένος στην Έβραϊκή Ιστορία και γλώσσα. Είναι μερικά χρόνια, στην εποχή του Τρικούπη, εΐτανε να διοριστεί καθηγητής της Έβραϊκής στο Πανεπιστήμιο, αλλά ή θρησκεία εμπόδιζε. Έτσι τόν άφησε τό ανεξίτηλο μας κράτος και ζήτησε τύχη στά ξένα. Ο «Νουμάς» θεωρεί τιμή τη συνεργασία του».

Αυτό τό βιογραφικό για τό Βελέλη στοιχείο ένισχύεται διευκρινιστικά άπ' τόν ίδιον, όταν στή νέα του συνεργασία που στέλνει τόν Άπρίλη του 1904 με τό άρθρο του «Άθηναίοι και Γερουσαλημνοί» («Νουμάς», άρ. 118 /17.10.1904), ύστερόγραφο σημείωμα διάψευδε ότι είναι Ραββίνος και πληροφορούσε ότι, σάν τέλειωσε τό Γυμνάσιο, ο Νομάρχης Κερκύρας έγραψε του Κουμουνδούρου να τόν στείλει ή Κυβέρνηση στή Γερμανία να σπουδάσει «Θεολογία Όβρείκη για να γίνει μία μέρα Ραββίνος στους Κορφούς». Και συνεχίζει: «Έγώ δέ δέχθηκα γιατί έβλεπα που δέν εΐταν δουλειά δική μου. Σπούδασα όμως Όβρείκα και Θεολογία ακόμα, μά πάντοτε σάν Ιστορικός και φιλόλογος, πολύ ελεύτερα και ανεξάρτητα». Και παρακάτω: «Νά διοριστώ στο Έλληνικό Πανεπιστήμιο δέν έχω πιά καμιάν έλπίδα, μάλιστα τώρα που θέλοντας πάλι να είμαι ανεξάρτητος τόριξα στή δημοτική κ' έτσι έχασα, φοβάμαι, τη φιλία μερικών που μέσα στο Φλογερό Καμίνι συμπαθούσαν μία φορά για μένα. Η αλήθεια όμως είναι που, αν τ' αποφάσιζαν να με διορίσουν, θάμπαينا εκεί μέσα για να κάνω δουλιά γερή και πλέρια, και οι φοιτητάδες δέ θά μάθαιναν μονάχα Όβρείκα όπως πρέπει μά θάψαχναν ακόμα μαζί μου τις άρχαιοιητες της Κύπρου της Κρήτης και άλλων τόπων για να βρούμε πώς τα γράμματα και ο πολιτισμός πέρασαν από την Άσία και την Αίγυπτο στην Ελλάδα. Αύτός είναι κάμπος σπουδής που ταίριαζε να δοθεί σε μένα, γιατί από τα μικράτα μου είμαι βουτηγμένος μέσα στην κλασική φιλολογία και στις σημαντικές γλώσσες. Άν ήμουν εγώ στην Άθήνα και στην Κρήτη, ποιός ξέρει αν ο Evans θά παιδεύονταν ακόμα για να ξεδιαλύσει αυτά τα άλλιώτικα γραψίματα που βρήκε στην Κνωσό;»

Θά μπορούσε πολλά να πεί κανείς και να σχολιάσει τις σκέψεις του Βελέλη, όμως πρέπει κάποτε να φτάσουμε στον καυγά. Όστόσο δέν παραλείπω να πω ότι αξιώθηκε πριν πεθάνει (1940) να γνωρίσει ως καθηγητής, κατά τό 1929 ή 1930, του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης την έδρα

της Έβραϊολογίας (πληροφορία κ. Ίωσήφ (Πέπου) Όβαδία), αλλά τακτικός ή έκτακτος, είναι άνεξακρίβωτο και χρειάζεται πολλή έρευνα ακόμα, για τη συμπλήρωση των βιογραφικών του.

Ο Βελέλης και ο Χαΐμης (κατά πέντε χρόνια νεώτερος του, γεννήθηκε τό 1864) ήσαν συμπατριώτες και γνωστοί, τους βρίσκουμε δέ μαζί, στις 30 Σεβάτ του έτους από Δημιουργίας 5651, (δηλαδή του 1891) στην πρώτη επέτειο του θανάτου του άρχιραββίνου Κερκύρας Ίωσήφ Λεύη, να έκφωνούν λόγους, όπως φαίνεται από τόν άρ. 3738 της Βιβλιογραφίας Legrand, όπου βιβλιογραφείται (φυλλάδιο, 13 σελίδων, έκδοση Ίωσήφ Ναχαμούλη, σε λευκό χαρτί). Προηγείται πρόλογος σύντομος με ύπογραφή Χ και ακολουθούν ο λόγος του πρώτου με ύπογραφή Lazare Belleli και του δευτέρου με ύπογραφή Μ. Caimi, και οι δυο στα Ιταλικά.

Όπως είχα πεί στην όμιλία μου για τόν Μωύση Χαΐμη, ο Χαΐμης ξεκίνησε τη συνεργασία του με τό «Νουμά», στέλνοντας τό λόγο του που είχε έκφωνήσει στις 9 Μαρτίου 1905 κατά την παράσταση στην Κέρκυρα του Εύεργετικού Ταμείου του όποιου ήταν Γεν. Γραμματέας («Νουμάς», άρ. 148/15.5.1905, «Ένας Λόγος»). Έκεί είχε πεί ο Χαΐμης ότι μιλάει στη δημοτική «γιατί είναι ή γλώσσα που μιλήσανε για αιώνες ως μητρική τους οι πρόγονοί μας, οι Έβραίοι, που ήρθαν στον δωδέκατο αιώνα από τη Θήβα για να φέρουν στον τόπο τουό βιομηχανία και έμπορία». Έγραφε ακόμα ότι ο Παύλος κατέκτησε τόν κόσμο με την τότε δημοτική και ότι, για τους Έβραίους της Κέρκυρας, είχε γραφτεί σε ρωμαϊκή γλώσσα τό βιβλίο του Προφήτη Ίωνά και ότι τό κείμενο αυτό βρισκόταν στη βιβλιοθήκη της Όξφόρδης.

Αυτά τα διαβάζει ο Βελέλης, και από τό Βρετανικό Μουσείο όπου βρισκόταν (και όπως φαίνεται, εργαζόταν επαγγελματικά) στέλνει ένα γράμμα στον Ταγκόπουλο, («Νουμά», άριθ. 153 της 19/6/1905), με τίτλο «Πεταχτά και Σύντομα», άποκρούοντας (αυτό τό ξανακουσμένο παραμύθι και ύποστηρίζοντας ότι ή μετάφραση του Ίωνά δέν έγινε στους Κορφούς αλλά στο Ηράκλειο της Κρήτης» όπου οι Όβραίοι εΐταν πολλοί και γραμματισμένοι ίσια με τό 1669, όπου τό μεγάλο κάστρο έπεσε στα χέρια των Τούρκων κι αυτοί έφυγαν ή έσκορπίστηκαν, οι περισσότεροι πηγαίνοντας στη Ζάκυνθο, όπου έχτισαν τό λεγόμενο Κρητικό Ζυναγώνι, ένα σωρό έρείπια τώρα με τους σεισμούς που έχάλασαν τό νησί τό μυρωδάτο». «Επίσης γράφει ότι πήγε στην Όξφόρδη, πήρε αντίγραφο που μετάγραψε στα ελληνικά και τώχει έτοιμο για δημοσίευση. Όπως φαίνεται, τό κείμενο της Όξφόρδης ήταν σε γλώσσα ελληνική αλλά τα στοιχεία, τα γράμματα του ήσαν έβραϊκά. Δίνει ακόμα την πληροφορία ο Βελέλης ότι ή Βιβλιοθήκη της Μπολωνίας έχει κι' αυτή ένα δικό της χειρόγραφο με την ίδια μετάφραση του βιβλίου του Ίωνά, καινούργια όμως στους γλωσσικούς τύπους» «... την έμελέτησα και βαστάω αντίγραφο που θά με βοηθήσει να κάνω την κριτική έκδοση αυτού του κειμένου. Μέσα σ' αυτό τό χειρόγραφο τ' όνομα Candia, βρίσκεται γραμμένο κάμποσες φορές, κ' έπρεπε, μία κι άποδείχτηκε τό έναντίο, να μή λέν και ξαναλέν ακόμη σε Άνατολή και Δύση πώς την ήμερα της Μεγάλης Νηστείας στα Ζυναγώνια των Κορφώνε διάβαζαν τόν Ίωνά στη ρωμείκη γλώσσα. Άπ' αυτό καμιά μαρτυρία δέν υπάρχει όσο για τους Κορφούς τό ξέρουμε όμως θετικά από βιβλία της εποχής που ένίνονταν στην Κρήτη ίσια με τόν καιρό που ένας ραββίνος Ηλίας Καψάλης με τ' όνομα διάταξε να πάψει ή συνήθεια κατά τό 1540 άπό άπαύτου». Στο σημείο αυτό ο Βελέλης προσθέτει μία ύποσημείωση στο κείμενο της πρό Νουμά έπιστολής του. Την ώρα που την έγραφε πληροφορήθηκε, όπως γράφει, «ότι

τῇ ρωμείκῃ μετάφραση τοῦ Ἰωνᾶ τῇ διάβαζαν καί στῆς Πάδοβας τό συναγώγι ἀπὸ ἑνα βιβλίον τοῦ 1553 (Πληροφο. τῆς τότε Ἀμερικανικῆς Ἑγκυκλοπαίδειας τ' 4ος, λήμματα Biblia Modern Greek). Ἡ πληροφορία ὅμως αὐτὴ βγῆκε λαθεμένη. Τό μόνο πού εἶχε συμβεῖ ἦταν ὅτι ὁ Ραββίνος τῆς Πάδοβας εἶχε γράψει γράμμα στόν Καψάλη ρωτώντας τον γιατί κατάργησε αὐτό τό ὠραῖο ἔθιμο, ἔστω κι' ἂν στή συναγωγή τῆς Κρήτης κατὰ τό Γίον Κιπούρ διάβαζαν ὅλο τό ρωμείο κείμενο τοῦ Ἰωνᾶ, ἀφοῦ πρῶτα διάβαζαν τά πρῶτα ἐδάφια του στό ἑβραϊκό πρωτότυπο, σύστημα πού ἐβρισκε παράξενον ὁ Ραββίνος καί ὡστόσο θεωροῦσε τό ἔθιμο σεβαστό καί ἀποροῦσε στό γράμμα του γιά τήν κατάργησή του.

Στό ἄλλο ζήτημα τῆς καταγωγῆς τῶν Ἑβραίων τῆς Κέρκυρας ἀπὸ τῇ Θήβα, ὁ Βελέλης παρασυρμένος ἀπ' τό Ραββίνο Βενιαμίν τῆς Τουδέλας, πού εἶχε βρεῖ τόν 12ο αἰῶνα 2.000 ἑβραίους στήν Θήβα, ἄριστους μεταξουργούς καί βαφεῖς καί ἕνα μονάχα στήν Κέρκυρα, εἶχε πιστέψει κι αὐτός παλιότερα καί εἶχε γράψει τό ἴδιο πράγμα, ὅτι δηλ. οἱ Ἑβραῖοι Κερκυραῖοι κατάγονταν ἀπὸ τῇ Θήβα.

Ἐνα ἄλλο στοιχεῖο πού εἶχε ἐνισχύσει αὐτὴ τήν ἀποψή του, ἦταν ὅτι τήν ἴδια ἐποχὴ πού ὁ Ρογήρος τῆς Σικελίας εἶχε καταλάβει συγχρόνως Κέρκυρα καί Θήβα, ἄρχισαν καί στή Σικελία νά δουλεύουν τό μετάξι, αὐτό τό εἶχε γράψει ὁ Παπαρρηγόπουλος στήν ἱστορία του. Σκέφθηκε λοιπόν ὁ Βελέλης ὅτι οἱ Ἑβραῖοι πού ἀκολούθησαν τό Ρογήρο καί τὰ νικηφόρα στρατεύματά του φεύγοντας ἀπὸ τῇ Θήβα πρὸς τῇ Σικελία καί τήν Κέρκυρα, πιθανόν νά μετέφεραν τήν τέχνη τοῦ μεταξιοῦ στή Σικελία. Ἐπίσης, ἀργότερα, ἐξηγεῖ ὁ Βελέλης, ὄντας φοιτητὴς στή Φλωρεντία καί ἐτοιμάζοντας μιά μελέτη πάνω στόν Ἀριστοφάνη καί διαβάζοντας τόν «Ἀθηναῖον» σέ μιά παμπάλαιη ἐκδόσή του, πληροφορήθηκε τήν «ἱστορίτσα ἐνός καυγᾶ» μεταξύ Θηβαίων καί Κρισσαίων (κατοίκων τῆς ἀρχαίας Κρίσσας τοῦ σημερινοῦ Χρυσοῦ δηλαδῆ). Καυχιόντουσαν οἱ Θηβαῖοι ὅτι ἡ πατρίδα τους ἡ Θήβα ἔχει τ' ὄνομα ΣΙΔΑΙ ἐπειδὴ ΣΙΔΗ εἶναι λέξη Θηβαϊκὴ καί σημαίνει ροδιά καί ὁ κάμπος τῆς Θήβας ἔχει πολλὰς ροδιές. Διαπιστώνει ἀκόμα ὅτι ΣΙΔΑ εἶναι τό ὄνομα πού οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κέρκυρας καί μόνον αὐτοί, δίνουν στό ρόδι. Εἶχε συμπεράνει ἀπ' ὅλα αὐτά ὅτι σίγουρα οἱ πρῶτοι Ἑβραῖοι κάτοικοι τῆς Κέρκυρας ἦσαν Θηβαῖοι. Ἔτσι, ἐξομολογεῖται ὁ Βελέλης ἐρμηνεύοντας τήν ποίηση τοῦ Πινδάρου (ποῦταν Θηβαῖος) στό Πανεπιστήμιο τῆς Φλωρεντίας, καυχιόνταν καί καμάρωνε ὅτι ἦταν συμπατριῶτης τοῦ ποιητῆ!!!

Κάποτε ὅμως, ξαναδιαβάζοντας τόν «Ἀθηναῖον» στά 1905 («Ἀθηναῖος», ἸΔ, 650—651) βρῆκε ὅτι ὁ καυγὰς ἦταν μεταξύ Θηβαίων καί Ἀθηναίων στά χρόνια τοῦ Ἐπαμεινώνδα (καί ὀχι τῶν Κρισσαίων) καί συνεχίζει στό γράμμα του: «Τὴν τελευταία στιγμή βρισκω τό δέντρο σιδεᾶ σέ μιά ἀπέραντη ἐπιγραφὴ τῆς Σικελίας (BOECVN 3594) καί σ' ἄλλα βιβλία: ὥστε πάει ἡ Θήβα καί ἡ συγγένειά μου μέ τόν Πίνταρο». Ἐμεινε τελικά ὁ Βελέλης μέ τήν ἀμφιβολία πάνω στό ζήτημα αὐτό καί συνιστοῦσε σ' ὅσους βρίσκονταν στήν Ἑλλάδα νά ψάξουν σέ κανένα παλιό ἑβραϊκό νεκροταφεῖο τῆς Θήβας μήπως βροῦν ἑβραϊκά ὀνόματα Κερκυραίων.

Ἐνα τρίτο σημεῖο τῆς διαφωνίας Βελέλη — Χαΐμη ἦταν ὅτι ὁ Παῦλος εἶχε γράψει στή δημοτικὴ τῆς ἐποχῆς. Ὁ Βελέλης χαρακτηρίζει αὐτὴ τήν ἐκδοχὴ ὡς «φαντασία» καί τονίζει πὺς σημάσια δίνει στήν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα πού παρέχει τὶς ἀποδείξεις στὰ διάφορα προβλήματα. Γράφει κι' ἄλλα, ἱστορικογεωγραφικά, γιά τήν Ἄρτα, ὅμως αὐτά θά τά δοῦμε παρακάτω.

ΛΑΖΑΡΟΥ ΒΕΛΕΛΗ

Ο ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

ΩΣ ΘΕΜΕΛΙΩΤΗΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1908

Τώρα ὅς δοῦμε ποιά ἦταν ἡ ἀντίδραση τοῦ Χαΐμη στὰ γραφόμενα τοῦ συμπατριώτη του. Στό φύλλο 155/10.7.1905 τοῦ «Νουμά» ἀπαντᾷ σέ ἀρθρο του μέ τόν τίτλο: «Ἀπάντηση στὰ «Πεταχτά καί Σύντομα». Φανερά πειραγμένος καί δηκτικὰ ἀλλά μέ σεμνότητα, βεβαιώνει ὅτι τὰ λόγια του γιά τό βιβλίον τοῦ Ἰωνᾶ, ἦταν μιά παρένθεση λίγο ποιητικὴ, λίγο ἱστορικὴ. Δέν τοῦ πέρασε ἀπ' τό νοῦ «νά κάμῃ ἀνακάλυψες στόν κάμπο τῆς ἐπιστήμης», κι' αὐτὴ ἡ ἀθῶα του παρένθεση «σκανδάλισε ἕναν τρανὸ κριτικὸ πού ζεῖ στή Λόντρα μέσα καί μᾶς σφενδονίζει ἀπὸ κεῖθε πέρα κάμποσες σοφές ἐπικρίσεις καί πατρικὲς ὀρμηνίες». Δέν εἶπε ὅτι τῇ μετάφραση τοῦ Ἰωνᾶ τήν κάμανε οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κέρκυρας, ἀλλὰ ὅτι ἔχει διαβάσει μιά φορά «ὅτι τό πρῶτο κείμενο σέ ρωμείκη γλῶσσα βρίσκεται στό Ὁξφορδ καμωμένο» γιά τοὺς Ἑβραίους τῆς Κερκύρας. Τὴν εἶδηση αὐτὴ τήν εἶχε πρωτοδώσει ὁ κ. Νοῦμπάουερ, βιβλιοθηκᾶριος τῆς Ὁξφόρδης, τήν πῆρε ὁ κ. Λάμπρος κι' ἀπ' αὐτόν τήν ἔμαθε ὁ Ρωμανός καί τήν ἔγραψε στήν ἱστορία τῆς Ἑβραϊκῆς Κοινότητος τῆς Κερκύρας καί ἀπὸ κεῖ τήν πληροφορήθηκε ὁ Χαΐμης. Κι ὅμως, συνεχίζει ὁ Χαΐμης, ὁ ἴδιος ὁ κριτικὸς «πού τώρα ἀστράφτει καί βροντᾷ, ἐργάστηκε ἀρκετὰ γιά τὴν διάδοση τῆς εἰδήσεως» μέ τὴν μετάφρασή του σέ μιά εὐρωπαϊκὴ γλῶσσα τῆς ἱστορίας τοῦ Ρωμανοῦ, χωρὶς νάχει ἀκόμα πάει καί δεῖ τό περίφημο κείμενο τοῦ Ὁξφορδ. Βρίσκει κανεῖς τόν μπλεᾶ του ὅταν δέν πάει ἐπὶ τόπου γιά ἔρευνες, λέει παρακάτω, καί γιά παράδειγμα παρατηρεῖ πὺς ὁ «ἀκριβολόγος κριτικὸς» μέ τό νά μὴν ἔχει γνωρίσει τό Βόλο ἔχει γράψει ὅτι οἱ Βολιώτες ἐκεῖ μιλοῦν ἐλληνικά, ἐνῶ εἶναι ἱσπανόφωνοι. Στὴ συνέχεια γιά τό θέ-

μα της γλώσσας των Ευαγγελίων (δέν περιορίζεται ο Χαΐμης στον Παύλο), ο Χαΐμης επιμένει ότι ήταν η δημοτική της εποχής τους, γιατί απευθύνονταν στους ταπεινούς και απόκληρους του λαού που ήθελαν να προσηλυτιστούν. Τό ίδιο είπε και ο Κρουμπάχερ. Τό αν τό ελληνικό, τό κείμενο είναι τό πρωτότυπο ή μετάφρασή του δέν είχε νά κάμει τίποτε μέ τά λόγια του. Άκόμα και αν αποδειχθεί ότι η μετάφραση είναι από συμεπτικό κείμενο και έχει έβραϊσμούς, τό πράγμα δέν αλλάζει, γιατί και οι έλληνικές μεταφράσεις της Γραφής των Έβραίων της Ήπειρου έχουν έβραϊσμούς χωρίς αυτό νά σημαίνει ότι δέν είναι γραμμένες στη δημοτική.

Στό θέμα της Θηβαϊκής καταγωγής των Έβραίων της Κέρκυρας επιμένει ο Χαΐμης δντας σίγουρος, όπως γράφει, από τη βεβαιωμένη γραμμική καταγωγή τους, από τη σύγχρονη κατάκτηση απ' τό Ρογήρο της Θήβας και της Κέρκυρας, απ' την «τοπαλλαξιά» πολλών Έβραίων από τη Θήβα στά κράτη του Ρογήρου και ή όχι πολύ αργότερα «ή παρουσία ή πλήθεια» των Έβραίων στην Κέρκυρα και ό ένας ή δυό βαφιάδες πού βρήκε ο Τουδέας τόν 12ο αιώνα, πού μπορεί νά ήταν ή έμπροσθοφυλακή των κατοπινών πού ή τέχνη τους αυτή είναι Θηβαϊκή τέχνη. Καί τελειώνει στό θέμα αυτό μ' αυτά τά λόγια, έπί λέξει: «... και τέλος ή χαριτωμένη αυτή Σίδα (τό ρόιδο, λέξη Θηβαϊκή) πού ύστερα από τόσες τρυφερές αγάπες κάτω στό ρωμαντικό ούρανό της Φιρέντζας την άπαρνιέται σήμερα (ό κριτικός μας) μή βαστώντας νά τη δει νά φλερτάει μέ άλλους!» Προσθέτει τελειώνοντας και ένα ακόμη επιχείρημα ότι οι Έβραίοι της Γραικικής Συναγωγής, πού λειτουργούσε στην Κέρκυρα από 700 χρόνια, γιορτάζουν μέ τους άλλους Έβραίους τη γιορτή του Πουρίμ στις 14 Άδάρ, αλλά μόνον στό θρησκευτικό μέρος, ενώ τό γλέντι, τίς μασκαράτες κλπ., τά κάνουν στις 15 Άδάρ, όπως δηλαδή είχε θεσπίσει ο Μαρδοχαίος και όρισαν οι ραββίνοι μόνο γιά τά Σούσα και τίς μεγάλες και τειχισμένες πολιτείες. Κί αυτό δείχνει την καταγωγή τους από την πανάρχαια και τρισέβδοξη πολιτεία τη Θήβα, πού υπήρξε και μεγάλη και τειχισμένη.

Στό ίδιο όμως γράμμα του Χαΐμη υπάρχει και μία άλλη άναφορά, μία άπάντηση στό πρόβλημα της ονομασίας της Άρτας, πού είχε προσθέσει ο Βελέλης στό γράμμα του, όπως είπαμε παραπάνω. Από κάποιο βιβλίο γνωμοδοτήσεων ενός ραββίνου της Κέρκυρας, γραμμένο στην Κέρκυρα στά 1497 και τυπωμένο στην Κων/πόλη τό 1537 από τό γιό του συγγράφέα, προκύπτει από ένα διαζευκτικό ότι στά παλιά χρόνια τό όνομα της Άρτας ήταν Καρνανία ή Καρνανιά. Όταν έφτασεν εκεί ο Βενιαμίν στον 12ο αιώνα, του την είπαν ΑΧΤΑ και μέ τό άρθρο μπροστά αυτός έγραψε ΛΑΧΤΑ. Τό ΑΧΤΑ είχε υπερισχύσει του ΑΡΤΑ. Σ' όλες όμως τίς εκδόσεις του Βενιαμίν βρίσκουμε ΑΒΤΑ (και μέ τό άρθρο ΛΑΒΤΑ), γιατί στά έβραϊκά τό Β μοιάζει μέ τό Χ και οι ισπανοί γραφιάδες πού δέν ήξεραν τόν τόπο τό άλ-λαζαν εύκολα. Αρχικά ή Άκαρνανία ήταν ένα βυζαντινό θέμα, ένα επαρχιακό τμήμα, αργότερα, άγνωστο πώς, τ' όνομά της μετακινήθηκε προς την πρωτεύουσα, σήμαινε ίσως την πρωτεύουσα δηλαδή την Άρτα. Τό ίδιο έγινε επί Βενετοκρατίας κατά τρόπο αντίστροφο, στην περίπτωση του τοπωνυμικού CANDIA πού αρχικά σήμαινε την Κρήτη όλη και αργότερα λεγόταν μόνο γιά τό 'Ηράκλειο και τό NEGROPONTE πού αρχικά σήμαινε μόνο τη Χαλκίδα. Σ' αυτά όλα ο Χαΐμης δέν συμφωνεί και γράφει ότι την Καρνανία 1) δέν την ξέρουν οι Χριστιανοί της Άρτας και 2) ούτε ένας νοικοκύρης Άρτινός Έβραίος πού ρώτησε δέν μπόρεσε νά του ξεδιαλύσει «άν ή λέξη «Άκαρνανία» δέ θέλει νά φανερώσει καλλίτερα την επαρχία ή αν δέν είναι παραμόρφωση της λέξης «Άμβρακία».

Ο Βελέλης διάβασε τά γραφόμενα του Χαΐμη κί απ' την

καμαρούλα του στό Hampstead του Λονδίνου, όπως μäs πληροφορεί, κάθεται στις 14 Ιουλίου 1905 και κάνει την άντεπιθέσή του κι ή άρένα του άγώνα θά είναι πάλι ο «Νουμάς» (άρ. Θ 156/22.7.1905). Καί έρχεται τώρα, όχι βέβαια γιά πολύ, ή δεύτερη φάση του μέ τίς ακόλουθες παρατηρήσεις: 1) Ότι ή ρωμείκη μετάφραση του 'Ιωνά έγινε στην Κρήτη γιά Κρητικούς και από Κρητικούς (δηλ. όχι γιά Κορυφιώτες). Αυτό τό δέχτηκε ο Ρωμανός και ο Νούμπauer στην Όξφόρδη δέν έφερε καμία αντίρρηση, τούδειξε μάλιστα του Βελέλη και όλα τά έβραϊκά χειρόγραφα από τους Κορφούς πού φυλάγονταν στην Μποντλεϊανή Βιβλιοθήκη, 2) Ψέγει τόν Χαΐμη γιατί άναφέρει στό θέμα του Πουρίμ «ή Σούσα» και όχι «τά Σούσα», 3) Ξανατονίζει ότι δέν αποδεικνύεται ή προέλευση των Κερκυραίων Έβραίων από τη Θήβα, την ίδια δέ εποχή υπήρχαν Έβραίοι στό Μιστρά, Μεθώνη, Κορώνη, Ναύπακτο, Τρίπολη κι ο Πεταχιός έγραψε από τη Ραπισβώνα ότι οι Έβραίοι του Βυζαντίου ήταν περισσότεροι από όσους θά μπορούσε νά χωρέσει ή Παλαιστίνη. Πληροφορεί επίσης ότι στό «Jewish Chronicle» σχολίασε τά όβριωρμείκα μοιρολόγια πού έτύπωσε ή Έπετηρίδα του «Παρνασσού» και ότι στό Μουσείο της Σπάρτης υπάρχουν έβραϊκές επιγραφές πού ξέχασε ο Millet.

Έρχεται πάλι ή σειρά του Χαΐμη νά ξαναπαντήσει («Νουμάς», άρ. 159/14.8.1905). Γράφει, λοιπόν, πρώτα - πρώτα ότι ο κριτικός της Λόντρας κάνει πνεύμα μέ έιρωνεία, αλλά ούτε ο ένας ούτε ο άλλος ύστερούσαν σέ πνεύμα, ειρωνείες και πειρακτικούς χαρακτηρισμούς γιάτί όσο κι αν ο φιλογολικός καυγάς δέν έχει έλάτγια προσωπικά, ωστόσο ο κάθε αντίπαλος μέσα στη μέθη της γνώμης πού υποστηρίζει ζητάει πάντα νά διεκδικεί την τιμή των άλλων. Όστερα ο Χαΐμης ξανάρχεται στό θέμα της Θηβαϊκής καταγωγής των Κερκυραίων και επιμένει ότι έχει δίκιο, επαναλαμβάνοντας ότι επί 700 χρόνια τόσο οι Έβραίοι της Κέρκυρας όσο και οι Έβραίοι της Θήβας γιορτάζουν τό καρναβάλι του Πουρίμ στις 15 Άδάρ γιά τό λόγο πού παραπάνω άναφέραμε. Γράφει ακόμα ότι είναι άμφίβολο αν στην αρχαία εποχή είχαν οικογενειακά όνόματα κι αν άλλαχτηκαν μέ τόν καιρό. Τά κορφιάτικα «Ναζών, Έλιέζερ, Μουστάκης» φαίνεται νά είναι της ίδιας πηγής. Οι Έβραίοι πού στην Έπανάσταση του 1821 πήγαν απ' τη Θήβα στη Χαλκίδα δέν είχαν όνόματα πούμοιαζαν μέ τά κορφιάτικα. Πιθανόν νά είχαν όνόματα άτομικά - βιβλικά σύμφωνα μέ τό σύστημα των Έβραίων της Ήπειρου.

Αυτός λοιπόν ήταν ο φιλογολικός καυγάς των δύο ήρώων μας. Όσο γιά τό ποιός τελικά δικαιώθηκε και σέ ποιές από τίς άπόψεις του, αυτό μπορεί ν' αποτελέσει άντικείμενο μιάς άλλης εργασίας.

1. Ο Λάζαρος Βελέλης είχε και δεύτερο έβραϊκό όνομα, Μενά-χέμ.
2. Βλέπε Χρονικά, τεύχος 26 (Φεβρουάριος 1980).

[Όμιλία πού έγινε στό Έντευκτήριο του Συλλόγου «Φίλων», τό Φεβρουάριο του 1983.
Στοιχεία περί των Λ. Βελέλη και Μ. Χαΐμη έχουν δημοσιευθί σέ άρθρο του κ. 'Ι. Σιακκή στό περιοδικό Χρονικά, Τεύχος 20 (Ιούνιος 1979). Άρθρο του Μ. Χαΐμη γιά τους Έβραίους της Κέρκυρας έχει δημοσιευθί στά Χρονικά Τεύχος 58 Άπρίλιος 1983].

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΗΣ

ΕΝ ΤΩ ΣΥΛΛΟΓΩ • ΟΜΟΝΟΙΑ •

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΡΤΗΝ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΝΗΓΥΡΕΥΣΙΑΣ

ὑπο

Μ. ΒΕΛΕΛΗ

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ •

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ • Ο ΚΟΡΑΗΣ •

Ι. ΧΑΤΑΡΟΥΛΗ

1892

“Όλοι οι τόποι σου σ’ ἐκράξαν Χαιρετῶντας σε θερμά. Καί τά στόματα ἐφώνησαν “Όσα αἰσθάνεται ἡ καρδιά. (Ύμνος τῆς ἐλευθερίας).

Διά τούτων τῶν λόγων ὁ ἀοίδιμος Σολομός προσαγορεύει τήν ἐκ μακροχρονίου ληθαργίας ἀφυπνιζομένην ἐλληνικήν ἐλευθερίαν. “ὦ! ποῖον μαγευτικόν ὄνομα γλυκέως τίπτει μου τό οὖς καί ζωογονεῖ ἀπάσας τοῦ σώματός μου τās ἴνας διά τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ ἐννοίας! Καί τίς ὁ μή λατρεύων καί τά πάντα θύων ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ἐλευθερίας. “Ὡν ἡ μέν φύσις ἐνέπνευσε καί ἐδίδαξεν, ἡ δέ ἀνθρωπότης παραληροῦσα ἐκάθισεν ἐπὶ θρόνου, εἰς οὗ τινος τοὺς πόδας προθύμως καί εὐσεβᾶστως γονυπετοῦσι καί ἐπουράνιοι καί ἐπίγειοι ἄσμενοι κύπτοντες τόν αὐχένα ὑπὸ τοιοῦτον θεάρεστον καί εὐγενῆ ζυγόν. Τί δέ σήμερον δέν μὴνύει ἐλευθερίαν. Καί αὐτά τά δένδρα ὀργῶντα πρὸς ταύτην ἐκβάλλουσιν ἐκ τῶν κλάδων φύλλα καί ἄνθη ἀπαλλαγέντα τῶν αλύσεων τοῦ παγεροῦ χειμῶνος· αἱ χελιδόνες διασχίζουσιν τόν ἀπέραντον αἰθέρα ἀφικνοῦνται εἰς τήν ἡμετέραν χώραν ἀγγελιαφόροι τῆς ἐλευθερίας· ἀγέλαι καί ποῖμνια καταλείποντα τās μελαγχολικὰς τοῦ χειμῶνος διαμονὰς ἐξέρχονται, ἵνα ἀπολαύσωσι τοῦ λαμπροῦ θεάματος, ὅπερ ἡ φύσις κατὰ τήν ἐποχὴν ταύτην ἐκτυλίσσει εἰς τά ὄμματα τῶν θνητῶν. Τέλος ὁ πεπολιτισμένος κόσμος καί ἐν Εὐρώπῃ καί ἀλλαχοῦ μετὰ ψυχῆς ἀγαλλομένης πανηγυρίζει κατὰ τās ἡμέρας ταύτας ἐλευθερίαν, εἴτε ἐθνικήν εἴτε πνευματικήν».

ΜΩΥΣΗΣ ΧΑΪΜΗΣ

Σχετικὰ μέ τό παλιό ἄρθρο τοῦ Μωϋσῆ Χαΐμη, τό ὁποῖο ἐδημοσιεύθη εἰς τό τεῦχος ἀρ. 58 (Ἀπρίλιος 1983) τῶν «Χρονικῶν», καί ἐν συνεχείᾳ ὅσων ἐδημοσιεύθησαν γιά τήν προσωπικότητα τοῦ Μωϋσῆ Χαΐμη εἰς τό τεῦχος ἀρ. 20 (Ἰούνιος 1979) ἔχω νά προσθέσω καί τά ἀκόλουθα:

Ὁ Φῶτος Γιοφύλλης σέ δημοσίευσά του εἰς τό περιοδικό «ΗΩΣ» (Ἰούλιος 1947), ὑπό τόν τίτλον «Ἡ Φιλολογική Ἀθήνα πρό σαράντα ἐτῶν, Ἀναμνήσεις ἀπό τά Γραφεῖα τῆς Ἀκροπόλεως» γράφει γιά τόν Μωϋσῆ Χαΐμη:

Στήν «Ἀκρόπολη» ἐργάζονταν ὡς μεταφραστής καί ὁ πολύ μορφωμένος Ἑβραῖος τῆς Κέρκυρας Μωϋσῆς Χαΐμης, πού ἦτανε πρῶτα δημοδιδάσκαλος, κατόπιν καθηγητής σέ γυμνάσια καί τέλος ἀναποκριτής τῆς Ἰταλικῆς «Τριμπούνας». Ἦτανε πραγματικός λόγιος, μέ πολλές γνώσεις καί πρόθυμος γιά συζήτηση.

Εἰς τό ἴδιο ἄρθρο δημοσιεύεται καί σκίτσο τοῦ Μωϋσῆ Χαΐμη ἀπό σχέδιο τοῦ μεγάλου Ἑλληνα ζωγράφου Γ. Ροῖλου.

ΜΩΥΣΗΣ Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΗΣ

Η ΕΒΡΑΪΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Ἀπό ἄρθρο τοῦ κ. Ἀγγ. Βλάχου

Γράφοντας γιά τήν κακοδαιμονία τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας («Ἡ γλωσσική ἰλαρά μας», «Καθημερινή», 15.5.1983), ὁ Πρέσβυς Γεν. Διότης τῆς Ε.Ρ.Τ. καί γλωσσολόγος κ. Ἀγγ. Βλάχος σημειώνει, μεταξύ ἄλλων:

«Κανεῖς μας δέν ἔχει προσέξει τό φαινόμενο Ἰσραήλ. Τήν νεκρανάσταση τῆς ἐβραϊκῆς γλώσσας. Πρωτεργάτης τῆς ὁ πολυτιμημένος ἀπό τοὺς Ἑβραίους Μπέν Γιεχούντα, πού στίς ἀρχές τοῦ αἵωνα δούλεψε γιά νά προσαρμόσει τά παλιά Ἰουδαϊκά στίς σύγχρονες ἀνάγκες, καί τώρα στό Ἰσραήλ τρία σχεδόν ἑκατομμύρια ἄνθρωποι μιλοῦν, γράφουν, ἀγορεύουν, ἀρθρογραφοῦν, διαπληκτίζονται, βρίζονται ἐβραϊκά, ἐνῶ πρίν ἀπό 50 περίπου χρόνια οἱ Ἑβραῖοι Ἐσκενάζι μιλοῦσαν τό Γίντις καί οἱ Ἑβραῖοι Σ ἐφαρντί τό Λαντίνο καί οἱ Ἑβραῖοι Γεμενίτες τήν ἀραβική. Ἀπό τό 1948, ὅταν ἰδρύθηκε τό Κράτος τοῦ Ἰσραήλ, ὅλοι οἱ μετανάστες γιά νά γίνουν πολίτες τοῦ Ἰσραήλ ἔπρεπε, σέ 6 μῆνες μέσα, νά μιλοῦν τήν ἐβραϊκή. Πῶς; Πηγαίνοντας στό σχολεῖο 6 ὥρες τήν ἡμέρα, μέ Δάσκαλο καί Μαῦρο Πίνακα, γιά νά μάθουν νέα γλώσσα, δύσκολη καί δυσπρόφερτη, μέ ἄγνωστο γι’ αὐτοὺς ἀλφάβητο. Κι ἀπό νεκρή, ἡ ἐβραϊκή ἔγινε ὀλοζώντανη γλώσσα, τόσο ὥστε δύο ὁδηγοί ταξί, ὁ ἕνας Πολωνοεβραῖος κι ὁ ἄλλος Γεμενίτης, νά βρίζονται πλούσια, αὐθόρμητα καί ἀνεξάντλητα ἐβραϊστί. Ἡ διαβολεμένη αὐτή φυλὴ κατόρθωσε κι αὐτό τό θαῦμα».

Ο Άιχμαν, ο δήμιος των Εβραίων, λίγο πριν πεθάνει. Τότε «βολτάρισε» στον περίβολο των φυλακών.

Τό δράμα των Εβραίων της Ελλάδας, κατά τη διάρκεια της ναζιστικής κατοχής και τά τεχνάσματα, πού προσπάθησαν νά χρησιμοποιήσουν μερικοί από αυτούς γιά νά σωθούν, αποκαλύπτει ο Άντολφ Άιχμαν στά απομνημονεύματά του, πού κυκλοφόρησε στή Γερμανία ή γυναίκα του μέσω, τού έκδοτικού οίκου Ντρϋφφελ.

Όπως δήλωσε ή γυναίκα τού διώκτη των Εβραίων, ο όποιος κατάφερε μετά τόν πόλεμο νά διαφύγει στήν Άργεντινή, όπου έντοπίσθηκε καί έκτελέσθηκε στό Ίσραήλ, τό βιβλίο αυτό τό είχε γράψει ο Άιχμαν από τό 1951 ως τό 1959.

Ο έκδότης διαβεβαιώνει, ότι πρόκειται γιά τά αυθεντικά απομνημονεύματα τού Άιχμαν. Ένα μεγάλο μέρος από αυτά τό είχε υπαγορεύσει άρχικά σέ μαγνητόφωνο καί κατόπιν διόρθωσε ο ίδιος τό καθαρογραμμένο κείμενο, πού τό συμπλήρωσε σέ πολλά σημεία. Ο έκδοτικός οίκος διαθέτει τίς μαγνητοταινίες καί τά χειρόγραφα. Σύμφωνα μέ ένορκo βεβαίωση τής γυναίκας του, πού δημοσιεύεται στόν πρόλογο τού βιβλίου, ο Άιχμαν άφησε έντολή νά δημοσιευθούν τά απομνημονεύματά του μετά τό θάνατό του.

Η έξιστόρηση των γεγονότων άρχίζει μέ τή δήλω-

Ο Άιχμαν από τόν τάφο μιλάει γιά τούς Εβραίους τής Ελλάδας!

● Ο άγνωστος Βούλφ καί ή έξαγορά
τής Γκεστάπο ● Τό «κόλπο» τού τυ-
φοειδούς πυρετού ● Οι γάμοι μέ Ίτα-
λούς αξιωματικούς ● Άποκαλυπτικές
σελίδες από τό Ήμερολόγιο τού Δή-
μιου των Εβραίων.

ση τού Άιχμαν, ότι τά όσα γράφει αποτελούν τή μοναδική αλήθεια γιά «ένα τρομερό κεφάλαιο τού τελευταίου πολέμου». Η δήλωση αυτή φέρει ήμερομηνία 9 Φεβρουαρίου 1959.

Ο φανατικός ναζιστής, άφου μιλάει πρώτα γιά τή ζωή του, τή σταδιοδρομία του στήν Γκεστάπο καί τόν ρόλο του μέσα στόν μηχανισμό τής χιτλερικής Άστυνομίας, περιγράφει κατόπιν τά ποικίλα μέτρα γιά τήν «λύση τού έβραϊκού προβλήματος» καί παραθέτει λεπτομέρειες γιά τίς δραστηριότητες τής Ύπηρεσίας του στίς διάφορες χώρες.

Σύμφωνα μέ τά στοιχεία τού Άιχμαν, ο αριθμός των Εβραίων, πού μεταφέρθηκαν από τήν Ελλάδα μέ τή δική του «τεχνική βοήθεια» στά διάφορα στρατόπεδα συγκεντρώσεως καί έχασαν τή ζωή τους, άνέρχεται «μόνο» σέ 30.000. Στήν πραγματικότητα τά θύματα αυτά είναι περισσότερα. Άλλά ο ναζιστής έγκληματίας νόμιζε, φαίνεται, ότι ή μείωση τού αριθμού τους θά περιόριζε τίς εύθυνες του και θά έλάφρυνε τή θέση του.

ΟΙ ΔΩΡΟΔΟΚΙΕΣ

Άπό τήν άλλη μεριά ο Άιχμαν αποδίδει σημασία στό νά δείξει, ότι ή ύπηρεσία του εργαζόταν καλά καί αποτελεσματικά. Έτσι σπεύδει από τήν άρχή νά διαψεύσει τίς πληροφορίες, ότι πολλοί Εβραίοι από τήν Ελλάδα, πού έπρόκειτο νά μεταφερθούν γιά αναγκαστική εργασία στή Γερμανία, κατάφεραν νά άπαλλαγούν τής ύποχρεώσεώς τους» μέ τήν πληρωμή σημαντικών ποσών στους εκπροσώπους του στήν ΕΛ-

λάδα. «Κάτι τέτοιο», γράφει, «μου είναι τελείως αγνωστο».

Σχετικά με τις θρυλούμενες δωροδοκίες Γερμανών αξιωματικών από Έλληνες Έβραίους έχει αναφερθεί και τό δνομα κάποιου Α. Βούλφ, πού είχε πάει στην Ελλάδα σάν ειδικός άπεσταλμένος τής «ύπηρεσίας Αιχμαν». «Αν ή μεταπολεμική φιλολογία» παρατηρεί ό δήμιος έκατομμυρίων Έβραίων, «ισχυρίζεται ότι αυτός ό Βούλφ είχε σταλεί σάν εκπρόσωπος τής ύπηρεσίας μου στην Ελλάδα και ότι άργότερα πήγα και έγώ ό ίδιος εκεί, θά πρέπει νά διευκρινίσω: πρώτο, ότι ή ύπηρεσία μου δέν είχε κανένα «σύμβουλο» μέ τό δνομα Βούλφ, ούτε ύπήρχε κανένας αξιωματικός των Ές - Ές μέ τό δνομα αυτό στην Ελλάδα. Δεύτερο, ότι γιά πρώτη και τελευταία φορά στή ζωή μου πάτησα ελληνικό έδαφος τό 1937, όταν έκανα ένα ταξίδι στή Μέση Ανατολή. Τέτοιοι ισχυρισμοί των μεταπολεμικών συγγραφέων επιτρέπουν πολλά συμπεράσματα γιά τήν φιλαλήθειά τους».

Και γιά νά άποκλείσει τελείως τό ένδεχόμενο νά κατόρθωσαν μερικοί από τους Έλληνες Έβραίους νά σωθούν πληρώνοντας κάποιο χιτλερικό όργανο, ό Αιχμαν προσθέτει, ότι ό άγνωστός του Βούλφ μπορεί ίσως νά άνηκε σέ κάποιο γραφείο τής Κεντρικής Υπηρεσίας Ασφαλείας του Ράιχ. Όπωςόποτε όμως δέν θά είχε δικαίωμα ύπογραφής και θά ήταν τελείως άναρμόδιος νά παίρνει τόσο μεγάλες άποφάσεις.

Η έξαγορά τής «συνειδήσεως» των εκπροσώπων του ναζισμού μέ χρήματα δέν ήταν ό μόνος τρόπος, πού προσπαθοῦσαν νά χρησιμοποιήσουν οι Έβραίοι γιά νά άποφύγουν τό ταξίδι χωρίς γυρισμό. Ό Αιχμαν περιγράφει στό βιβλίο του και ένα τέχνασμα, πού δοκίμασαν πολλοί Έβραίοι τής Ελλάδας γιά νά επιτύχουν τή σωτηρία τής. Χωρίς άποτέλεσμα όμως. Γιατί επένεβη ό ίδιος και ματαίωσε τά σχέδιά τους.

«Θυμάμαι», γράφει «ότι κάποτε έγινε μία προσπάθεια στην Ελλάδα νά έμποδισθεί ή μεταφορά Έβραίων μέ τήν επίκληση κάποιας δήθεν επιδημίας (τυφοειδούς πυρετού). Έδωσα έντολή νά εξετασθεί ή περίπτωση και άποφάσισα τελικά νά γίνει ή μεταφορά γιατί διαπίστωσα, ότι δέν υπήρχε καμία επιδημία. Αν δέν τό έκανα αυτό θά είχαμε ξαφνικά άνάλογες «επιδημίες» και σέ όλες τις άλλες χώρες. Από τά στρατόπεδα, στά όποια οδηγήθηκαν αυτές οι δήθεν μολυσμένες «φουρνιές», δέν αναφέρθηκε ούτε μία περίπτωση τυφοειδούς πυρετού. Αυτό δέν μπορεί νά τό άμφισβητήσει κανείς, λέγοντας ίσως, ότι οι Έβραίοι πού άρρώσταιναν, στέλλονταν κατ' ευθείαν γιά έξόντωση. Γιατί εκεί ύπήρχαν και άλλοι Έβραίοι διαφόρων έθνικοτήτων, πού έμειναν τελικά στή ζωή και δέν άκουσαν τίποτα γιά τυφοειδή πυρετό και γιά έκτέλεση των άρρώστων».

ΓΙΑΤΙ ΕΠΕΤΡΕΠΑΝ

Επιτυχία είχε αντίθέτως μία άλλη μέθοδος σωτηρίας των Έβραίων τής Ελλάδας και συγκεκριμένα των γυναικών: τελούσαν γάμους μέ Ιταλούς αξιωματικούς. «Είναι άλήθεια» παρατηρεί ό Αιχμαν στά άπομνημονεύματά του «ότι πολλοί Ιταλοί αξιωματικοί

παντρεύονταν πλούσιες Έλληνίδες Έβραίες και τις πήγαιναν μετά στην Ιταλία. Τέτοιοι στην πραγματικότητα εικονικοί γάμοι έναντι καταβολής τρομακτικών ποσών έδιναν και έπαιρναν. Τις πιό πολλές φορές οι γάμοι αυτοί διαλύονταν κατόπιν, άμέσως, μόλις τά ζευγάρια έφταναν σέ σίγουρο ξένο έδαφος».

Τό έρώτημα είναι γιατί οι ναζί επέτρεπαν τους γάμους αυτούς, άφού ήξεραν τί κρυβόταν πίσω από τήν τέλεσή τους. Τήν άπάντηση δίνει ό Αιχμαν μέ τήν «καθησυχαστική» πληροφορία, ότι ήσαν σχετικά λίγοι και ότι δέν είχαν φθάσει σέ σημείο νά δημιουργήσουν πρόβλημα. «Πίσω από τήν πλάτη των Έβραίων», συμπληρώνει, μέ ύποκριτική συμπόνοια, «παίζόταν ό,τι μπορεί νά φαντασθεί κανείς: οικονομικά συμφέροντα, μεταξύ των άλλων και των Ιταλών, ποικίλες δραστηριότητες των μυστικών ύπηρεσιών, ενέργειες των άνταρτών κλπ. Οι εικονικοί γάμοι πάντως δέν έφερναν έμπόδια στή γενικότερη έφαρμογή των μέτρων μας. Οι διάφοροι «σύμβουλοι», πού ύπηρετούσαν στην Ελλάδα, θά είχαν στείλει άσφαλώς πολλές δακρύβρεκτες έκθέσεις, αν έβλεπαν όποιοδήποτε κίνδυνο στους γάμους αυτούς».

Όπωςόποτε ό Αιχμαν δέν δείχνει νά έτρεφε ιδιαίτερη συμπάθεια πρós τους Έλληνες Έβραίους όπως άποκαλύπτει ένας ύπαινιγμός του γιά τή συμπεριφορά μερικών από αυτούς στή «Τερέζιενστατ», τό γνωστό στρατόπεδο, πού τό χρησιμοποιούσαν οι ναζί σάν βιτρίνα γιά νά εξαπατούν τόν Έρυθρό Σταυρό και νά άποδεικνύουν, ότι μεταχειρίζονταν καλά τους κρατούμενους τους. «Ένας αριθμός από τους Έλληνες Έβραίους», γράφει «μεταφέρθηκε στην Τερέζιενστατ, πράγμα πού έμεινε στή μνήμη μου, γιατί έκαναν εκεί ιδιαίτερη έντύπωση — ίσως γιατί ήσαν οι πιό πολλοί έμποροι από τους άλλους. Τό συμβούλιο των γερόντων τής Τερέζιενστατ ήταν δυστυχισμένο, πού ύποχρεώθηκε νά δεχθεί αυτούς τους Έλληνες Έβραίους. Άργότερα τους μεταφέραμε στό Άουσβιτς».

Σέ πολλά σημεία του βιβλίου του ό Αιχμαν έπικαλείται άγνοια όρισμένων περιστατικών, τά όποια όμως θυμάται και περιγράφει. Αυτό συμβαίνει π.χ. μέ τή μεταφορά μιās «φουρνιάς» Έβραίων από τή Ρόδο τόν Αύγουστο του 1944, λίγες δηλαδή έβδομάδες πρίν άρχίσει ή ύποχώρηση των Γερμανών από τήν Ελλάδα. «Γιά τό θέμα αυτό» λέει, «δέν μπορώ νά πώ πολλά πράγματα. Γιατί από τό Μάρτιο ως τό Δεκέμβριο του 1944 βρισκόμουν στην Ούγγαρία και έμφανιζόμουν πού και πού στό Βερολίνο γιά νά λύσω προβλήματα σχετικά μέ τους Έβραίους τής Ούγγαρίας. Μέ τά άλλα θέματα τής ύπηρεσίας μου δέν είχα καιρό νά άσχοληθώ. Βέβαια ό άναπληρωτής μου, πού ήθελε πάντα νά ξέρει τις άπόψεις μου γιά νά κατοχυρώνει τή θέση του, θά μέ είχε ένημερώσει. Σήμερα όμως δέν μπορώ νά θυμηθώ ένα τέτοιο θέμα σάν τή μεταφορά των Έβραίων από τή Ρόδο».

Ό Αιχμαν ισχυρίζεται στά άπομνημονεύματά του, ότι ή μεταφορά Έβραίων από τήν Ελλάδα γινόταν «κάτω από ιδιαίτερη πίεση από πάνω, από τήν πλευρά τής κυβερνήσεως». Για τόν λόγο αυτό

Διωγμοί Έβραίων στην Άλβανία Τό 1953

Σύμφωνα με τηλεγραφήματα από την Καστοριά (στις 2.3.1953), πληροφορίες που ελήφθησαν από την Άλβανία αναφέρουν ότι έγινε έντονότερος ο διωγμός των λίγων Έβραίων που μένουν εκεί. Κάθε συλλαμβανόμενος Έβραίος κλείνεται στη φυλακή, απ' όπου μόνο νεκρός είναι πιθανόν να βγει. Οι έβραϊκές περιουσίες δημεύονται. Για να δικαιολογήσει τά μέτρα αυτά, η άλβανική κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι Έβραίοι αντιπολιτεύονται τό καθεστώς. Φαίνεται, όμως, ότι ο ισχυρισμός αυτός δέν άληθεύει καί ότι η άλβανική κυβέρνηση γιά νά φανεΐ πιστή στην Κόμιν-φορμ έξοντώνει συστηματικά τό Ισραηλιτικό στοι-χεΐο. Απόπειρα αποδράσεως Έβραίων μέ πλοιάρια πρós την Ίταλία απέτυχε καί κατοπιν αυτού διετάρχη η σύλληψη όλων των Έβραίων.

Τήν πληροφορία γιά την κατάσταση που έπικρα-τοΰσε στην Άλβανία τό 1953 άναδημοσιεύουμε από τό περιοδικό **Ίστορία**, Μάρτιος 1983. Σύμφωνα μέ στοιχεία της **Έγκυκλοπαίδειας Judaica** τό 1969 άπέ-μεναν στην Άλβανία περίπου 200 Έβραίοι (στά Τί-ρανα, Σκούταρη καί Βαλόνα) που δέν είχαν κοινοτική όργάνωση, ραββίνους, ούτε κι εκπαιδευτικές δυνατό-τητες.

.....

χρειάσθηκε νά στείλει στην Έλλάδα τό συνεργάτη του Βισλιτσένυ, γιά νά ένισχύσει τόν Άλδís Μπροϋννερ, που ήταν ο κανονικός άντιπρόσωπος της ύπηρεσίας του, της διευθύνσεως IV Β4, στην Έλλάδα. «Θυμάμαι άκόμη», συνεχίζει, «ότι άναγ-κάσθηκα νά στείλω στην Έλλάδα πολλούς από τούς άνδρες μου».

Σέ ιδιαίτερο «ένδιαφέρον» της κυβερνήσεως του Βερολίνου γιά τούς Έβραίους της Έλλάδας άποδίδει ο Άιχμαν τή συνέχιση των μεταφορών τους στη Γερ-μανία, ως τό τέλος σχεδόν της παραμονής των χιτλε-ρικών στρατευμάτων στην Έλλάδα. Ή Βέρμαχτ είχε διαθέσει μάλιστα γιά τή δουλειά αυτή φορτηγά τράϊ-να. «Άπό δικής μου πλευράς», καταλήγει ο Άιχμαν, «έστειλα εκεί τούς καλύτερους άνδρες μου, τόν Βι-σλιτσένυ γιά τίς διαπραγματεύσεις καί τόν Μπροϋν-νερ καί τόν Μπροϋργκερ γιά τίς τεχνικές λεπτομέρειες της έπιχειρήσεως».

Α. ΚΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

[«Άκρόπολις», 24.4.1983]

«ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ ΣΤΟ ΙΣΛΑΜ»

Άπό τό βιβλίό του κ. Άντ. Μ. Οικονομίδη

Παρουσιάζοντας ο κ. Γ. Μαρίνος στόν «Οικονομι-κό Ταχυδρόμο» (21.4.1983) τό βιβλίό του κ. Άντ. Οί-κονομίδη «Πόλεμος καί Είρήνη στό Ίσλάμ» (Έκδοσις Ίνστιτούτου Διεθνούς Δημοσίου Δικαίου καί Διε-θνών Σχέσεων Θεσσαλονίκης, 1980), σημειώνει, με-ταξύ άλλων:

Έδώ στην Ελλάδα, που τόσο συνηθίζομε νά κάνουμε (άκριτη) χρήση της έννοιας του Άραβικού Έθνους, ά-γνοούμε ότι ισχύει ή έννοια του Μουσουλμανικού Έθνους.

...«Όλοι οί πιστοί Μουσουλμάνοι είναι άδελφοί» διακη-ρύσσει τό Κοράνι, πράγμα που έχει δυσμενέστατη σέ βά-ρος των Έλλήνων παρενέργεια, άφού Μουσουλμάνοι εί-ναι καί οί Τούρκοι, άρα άδελφοί των Άράβων κατá την έν-τολή του Προφήτη τους. Άντίθετα ο έθνικισμός θεωρείται μεταξύ των «ψευδών θεών που δανείστηκε τό Ίσλάμ από τή Δύση» (Gibb). Πάντως ή ιδέα του Παναραβισμού που πήρε τή μορφή της διακηρύξεως της ιδέας του «Άραβικού Έθνους» βρήκε τή συνταγματική της διατύπωση στό Σύν-ταγμα στην Έλλάδα καί την Αίγυπτο. Κι από κεί πρέπει νά προέρχεται καί ή σχετική σύγχυση που παραπλανά όχι μό-νο έμās τούς Έλληνες, αλλά καί άρκετούς ρομαντικούς Άραβες, ιδίως νεαρούς καί ιδιαίτερα Παλαιστίνιους, που γαντζώνονται πάνω στην ιδέα αυτή, όπως ο πνιγμένος πά-νω σέ μιά σανίδα. Επίσης θά καταλάβουμε καλύτερα τά όσα συμβαίνουν στό Ίράν καί τά όσα πράττει ο άκατανόη-τος σέ μās Καντάφι, άν λάβoμε υπ' όψη ότι ή **παγκοσμιότη-τα του προφητικού μηνύματος συνεπάγεται ως άπώτερο σκοπό την κατάκτηση όλόκληρης της άνθρωπότητας καί την ύπαγωγή της υπό την πολιτική αίγίδα του Ίσλάμ**. (Ή ύ-πογράμμιση είναι του περιοδικού «Χρονικά»). «Όσο δέν πραγματοποιείται αυτό τό Ιδανικό, όσο δέν ύπακούει ο κό-σμος σ' ένα μοναδικό άρχηγό, διάδοχο του προφήτη, οί πι-στοί, πρέπει νά πολεμούν γιά νά έπεκτείνουν την Dar - Ui - islami καί νά ήτριορίσουν μέχρι έκμυδενίσσεως την περιοχή των άπίστων (Dar - Ui - Habr). Έξ ου καί προκύπτει γιά τόν Μουσουλμάνο τό Ιερό καθήκον, έξεχόντως άξίεπαινο, νά συμμετάσχει στόν Ιερό πόλεμο (τζιχάντ)».

ΧΡΟΝΙΚΑ

Γραφεία: Σουρμελή 2

Άθήναι (109) — Τηλ. 88.39.953

* Έκδότης: τό Κ.Ι.Σ. έκπροσωπούμενον υπό του Προέδρου του κ. Ίωσήφ Λόβινγκερ, ο όποιος είναι καί υπεύθυνος συμφώνως τω νόμω (Σουρμελή 2 — Άθήναι).

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΧ. 2

* Επimέλεια έκδόσεως: **Νίκος Τσαπίδης**, μέλος της Ένώσεως Συν-τακτών Περιοδικού Τύπου.

* Υπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: **FOTOMCA** Ε.Π.Ε. Σπ. Δοντά 10, Άθήναι.

* Τά ένυπόγραφα άρθρα δεσμεύουν μόνον τό συγγραφέα τους.

* Ή άναδημοσίευσις κειμένων είναι έλευθέρα, μέ την προϋπόθεση, ότι θά άναφέρεται ή πηγή: Περιοδικό «Χρονικά», Κεντρικού Ισραηλι-τικού Συμβουλίου.

ΠΩΛ ΦΡΗΝΤΜΑΝ:

Πρόδρομος ενός κράτους

Σήμερα που το Ισραήλ έχει καταστή κράτος ισχυρόν, προκόπον και επίφοβον, ως αναδράμωμεν εἰς τὴν χαρὰν τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, ὑπὸ τὴν σύγχρονον μορφήν του — ἐδῶ καὶ 90 χρόνια.

Ὁ πρῶτος συλλαβὴν τὴν ἰδέαν τῆς ἀναβιώσεως τῆς ἀρχαίας πατρίδος τοῦ περιουσίου λαοῦ τοῦ Κυρίου, ἐκ τῶν κόλπων τοῦ ὁποῦ ἀνεδύθη ὁ ἀναμορφωτὴς τῆς Ἀνθρωπότητος, ὑπῆρξεν ὁ Γερμανοεβραῖος διανοούμενος Παῦλος Φρήντμαν, τὰ κατὰ τὸν ὁποῖον ἄς πληροφορηθῶμεν ἐκ πρώτης πηγῆς:

«Ὁ Παῦλος Φρήντμαν διέτριβεν εἰς τὸ Βερολῖνον, ἦτο ἱστορικός, ἀνθρωπος ἀνωτέρας περιωπῆς, τιμῶμενος εἰς τοὺς ἀνωτάτους κύκλους τῆς γερμανικῆς πρωτευούσης, συγγραφεὺς βιβλίου περὶ Ἀννας Μπόλεϋν, τὸ ὁποῖον ἀπέκτησε φήμην μεγάλην. Τὴν σημαντικὴν αὐτοῦ περιουσίαν μετεχειρίζετο χάριν φιλανθρωπικῶν σκοπῶν καὶ ἀφειδέστατα πρὸς τοῦτο ἐδαπάνα».

Ὁ Φρήντμαν (κατὰ τὸ ἔτος 1892) σαρανταπέντε ἐτῶν, εἶχε γεννηθῇ εἰς τὸ Καϊνίξμπεργκ τῆς τότε Ἀνατολικῆς

Πρωσσίας, καίτοι δὲ Ἰουδαϊκῆς καταγωγῆς εἶχε λάβει χριστιανικὴν ἀγωγὴν — μὴ συναναστρεφόμενος τοὺς ὁμοεθνεῖς του. Ἐνδιατρίβων εἰς ἱστορικὰς μελέτας, ἐταξίδευε συχνὰ εἰς τὰς μεγάλας πρωτευούσας, ὁ δὲ ἀραῖος κύκλος τοῦ ἦσαν ἄνθρωποι ἀριστοκρατικῆς τάξεως, διανοούμενοι καὶ ἀξιωματικοί. Ἦτο μετριοφρονέστατος καὶ φιλήσυχος καὶ διῆγε βίον μᾶλλον μονήρη.

Ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι ἤρχισαν νὰ μεταναστεύουν ἀπὸ τὴν Ρωσίαν, θύματα τοῦ ἐκσπάσαντος τότε ἐκεῖ ἀντισημιτικοῦ κύματος καὶ διεσπάρησαν ὡς πρόσφυγες ἀνά τὰς χώρας ὅπου ἦσαν ἀνεκτοί, εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Φρήντμαν ἐγεννήθη αἴσθημα βαθείας συγκινήσεως καὶ συμπαθείας πρὸς τοὺς ἀποκλήρους ἐκείνους παλαιούς ὁμοφύλους του. Καὶ ὑπὸ τὴν ἐπῆρειαν ἀταβιστικῶν παρορμήσεων ἡσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ ἐρθῇ ἐπίκουρος αὐτῶν. Συνέλαβεν, ὅθεν, τὴν ἰδέαν νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων των, δι' ἐποικισμόν χέρσων ἐκτάσεων παρὰ τὴν ἀκτὴν καὶ τὴν ἐνδοχώραν τῆς ἀνατολικῆς ὀχθῆς τῆς Ἐρυ-

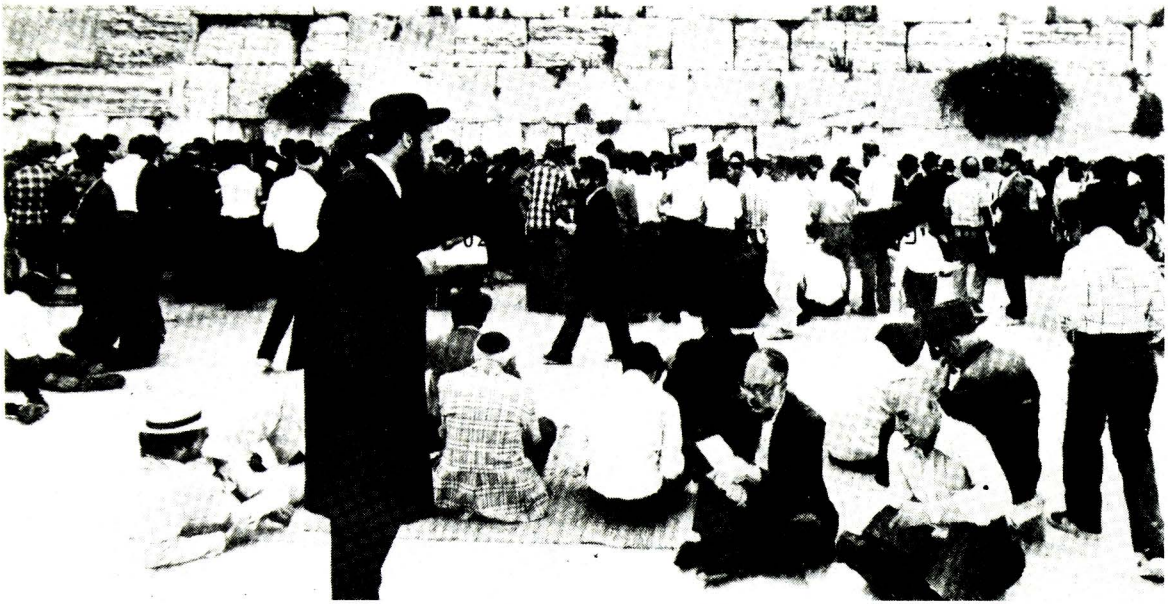
ΠΩΛ ΦΡΗΝΤΜΑΝ

Συγγραφέας, ἐμπνευστὴς τῆς ἐβραϊκῆς ἀποικίσεως τῆς περιοχῆς Μιντιάν (στό Σινά). Προτεστάντης, πρῶν Ἰσραηλιτῆς, ὁ Φρήντμαν γεννήθηκε στό Κένινσμπεργκ τῆς Πρωσσίας, ἀλλὰ ὁ τόπος καὶ ἡ χρονολογία τοῦ θανάτου του δὲν εἶναι γνωστά. Ἀφοῦ ἀπόκτησε μιά τεράστια περιουσία, ταξίδεψε σέ ὅλη τὴν Εὐρώπῃ γιὰ νὰ συγκεντρώσῃ ὑλικό γιὰ τὰ ἔργα του: «Les Depeches de G. Mchiel Ambassadeur de Venice en Angleterre pendant les annees 1554 à 1557» (1896) καὶ «Anne Boleyn - A Chapter of English History 1527 — 1535» (2 τόμοι, 1885). Τὸ 1891 ἐξέδωκε τὸ ἔργο «Das Land Midian», ὅπου περιγράφει τὴς δυνατότητες ἀποικίσεως τῆς χώρας αὐτῆς.

Ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὰ ρωσικά πογκρόμ τοῦ 1880 κατὰ τῶν Ἑβραίων, δραματίσθηκε τὴ γῆ τῆς Μιντιάν σάν ἐν καταφύγιον γιὰ τὰ θύματα αὐτῶν τῶν διωγμῶν. Μὲ τὴν ἔλευση τοῦ σέρ Ἐβελυν Μπάρινγκ (μετέπειτα λόρδου Κροκερ) ὡς Βρεταννοῦ ἀντιπροσώπου στὴν Αἴγυπτον, ὁ Φρήντμαν ἄρχισε νὰ διαπραγματεύεται μὲ τὴς βρεταννικὲς ἀρχές. Αὐτόχρονα ἄρχισε νὰ προσελκύει τοὺς πρώτους ἀποίκους καί, τελικά, ἔπεισε μιά ομάδα 17 ἀνδρῶν, (6 γυναικῶν καὶ 4 παιδιῶν) ἀπὸ τὴν αὐστριακὴ Γαλικία νὰ συμμετάσχει στὴν ἐξερευνητικὴ ἀποστολή του. Ἀγόρασε ἓνα γιγῶν ποῦ τὸ ὠνόμασε «Ἰσραήλ», τὸ ὁποῖο ἔφθασε στό Σουέζ τὴν 1 Δεκεμβρίου 1893, μὲ 46 άτομα. Ὁ ἐπικεφαλὴς τῆς ἀποστολῆς Πρωσσοῦς ἀξιωματικὸς ἀσκοῦσε πολὺ αὐστηρὴ πειθαρχία, μὲ ἀποτέλεσμα 18 άτομα νὰ ἀποχωρήσουν ἀπὸ αὐτή. Ἀφοῦ ἄφησαν τὰ γυναικόπαιδα στό Κάιρο, ἡ ἀποστολή ἔφθασε τελικά στὴ χερσόνησο τοῦ Σινᾶ καί, ἐνῶ ἦταν ἐτοιμὴ νὰ διαπλεύσῃ τὴν Ἐρυθρὰ Θάλασσαν, πληροφορήθηκαν ὅτι ἡ περιοχή τῆς Μιντιάν καταλήφθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ὅτι, σύμφωνα μὲ τὴν τουρκικὴ νομοθεσία, ἀπαγορεύεται ἡ ἐγκατάσταση ἐκεῖ μὴ Μουσουλμάνων.

Ὅρισμένα άτομα ἐγκατέλειψαν τὸν Φρήντμαν καὶ ἐπιστρέφοντας στό Κάιρο διέδωσαν τὴς πλεον ἀπίθανες ἱστορίες σχετικὰ μὲ τὴν ἀποστολή. Ἐπειδὴ δὲ τὸ σχέδιον τοῦ Φρήντμαν εἶχε τὴν ὑποστήριξιν τοῦ σέρ Evelyn Baring, (μετέπειτα Λόρδου Cromer), ἐκπαιστώπου τῆς Βρεταννίας στὴν Αἴγυπτον, ὁ τοπικὸς Τύπος τὸ ἐξέλαβε σάν μιά βρεταννικὴ προσπάθεια γιὰ νὰ καταλάβουν τὴ Μιντιάν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ξεσπάσουν διαμάχες μεταξὺ τῶν βρεταννικῶν καὶ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν. Τελικά, ὁ Φρήντμαν ὑποχρεώθηκε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ σχέδιόν του. Ἦταν οικονομικὰ χρεοκοπημένος καὶ πνευματικῶς καταπονημένος. Παρόλον δὲ ὅτι κέρδισε ἄρκετὲς δίκες ἐναντίον πολλῶν ἐφημερίδων ποῦ τὸν εἶχαν συκοφαντήσει, ἡ δικαστικὴ διαδικασία ὑπῆρξε μακρόχρονη, ὥστε ἡ τελικὴ δικαίωσίν του ἐμῖνε χωρὶς οὐσιαστικὸ ἀντίκρουσμα.

[Ἀπὸ τὴν Ἑγκυκλοπαίδεια «Judaica», τόμος 7, σ. 193].

‘Ιερουσαλήμ: ή καρδιά του ‘Ισραήλ.

Θρᾶς Θαλάσσης — τήν βιβλικήν «Γῆν Μαδιάμ». Ἐξέδωκε, λοιπόν, συνοπτικήν μελέτην εἰς τήν ὁποίαν περιέγραφεν τήν ἐγκαταλελειμμένην ἐκείνην περιοχὴν, τήν ὁποίαν παρίστα ὡς κατάλληλον δι’ ἐγκατάστασιν ἀποικίων τῶν μακρινῶν ἀπογόνων τῶν ἀρχικῶν οἰκιστῶν αὐτῆς καί ὡς ἐπιδεκτικήν λαμπρᾶς ἐξελίξεως καί προκοπῆς, καθ’ ὃ εὐρισκομένης, ἐπὶ τῆς χερσαίας ὁδοῦ ἐπικοινωνίας μέ τας ‘Ινδίας. Οἱ ὀλίγοι Ἀραβες νομάδες πού τήν διέσχισαν τότε, ταχέως θ’ ἀπεσύροντο ἐνώπιον τῆς εἰσβολῆς τοῦ πολιτισμοῦ — τόν ὁποῖον ὠραματίζετο ὅτι θά μεταλαμπάδευσεν ἐκεῖ οἱ μέλλοντες νά ἐγκατασταθοῦν προστατευόμενοί του περιπλανώμενοι ‘Ιουδαῖοι.

Προχωρῶν ἀπό τήν ἰδέαν εἰς τήν πράξιν, ὁ Φρήντμαν ἤρχισεν ἀντιμετωπίζων τὰς πραγματικές δυσκολίας τῆς θεωρητικῆς συλλήψεώς του. Συγχρωτισθεὶς μέ τοὺς ἐκ Ρωσίας ὁμοεθνεῖς του μετανάστας, ἔκρινεν ὅτι ἦσαν πολὺ ἀποχαυνωμένοι καί πολὺ ἐξουθενωμένοι, ὥστε νά ἐπιδοθοῦν εἰς τὸ τραχὺ καί ἐπιπονόν ἔργον τῆς μεταμορφώσεως τῆς ἐρήμου εἰς ὠργανωμένον καί εὐημεροῦντα οἰκισμόν. Διὰ τοῦτο ἐπρωτίμην νά ἐγκαινιάσῃ τὴν πείραμά του μέ σφριγηλοὺς καί κατηρτισμένους Ἑβραίους τῆς Γαλικίας (ἐπαρχίας τῆς Αὐστρίας) καί ἐκλέξας πενηκοντάδα ἐξ αὐτῶν ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς των καί ἀνεχώρησε διὰ τήν ὑπὸ ἀναβίωσιν «Γῆν τῆς Ἐπαγγελίας». Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ πειράματός του ἐναυπήγησε καί ἐπήνδρωσε πλοῖον, ἐφοδιασθέν μέ ὅλα τὰ χρειώδη ἀνέτου διαμονῆς, τὸ ὁποῖον ἐμελέε νά χρησιμεύσῃ ὡς κατοικία τῶν ἀποίκων μέχρις ὀργανώσεως τῆς ἀποικίας των. Συνεκέντρωσεν, ἐπίσης, συμπληρωματικῶς ἀπὸ ὁμόρους περιοχὰς ἐργάτας καί χειρῶνακτας καί ἐτέθη ἐπὶ τὸ ἔργον. Τὰ πράγματα ὅμως δέν ἦσαν ρόδινα, ἀν κρίνωμεν ἀπὸ τήν συνέχειαν τοῦ σχετικοῦ χρονικοῦ:

«Ὁ Φρήντμαν ἦτο λεπτοφυής, νευρικός καί πολὺ καλομαθημένος ἄνθρωπος, διὰ τοῦτο πᾶς τις ἐθαύμαζε τήν αὐταπάρνησιν αὐτοῦ, ἀναλαμβάνοντος μετ’ ἀνθρώπων κατωτάτης κοινωνικῆς βαθμίδος, εἰς ἀγρίους τόπους, τοιαύτην ἐπικίνδυνον ἀποστολήν. Καί ὁ θαυμαστός ἀνὴρ μετέβη εἰς τήν γῆν τῆς Ἀπαγγελίας. Ἀλλ’ οἱ συνερνάται αὐτοῦ, οἵτινες περιέμενον νά ἴδωσι χώρων διαρροεμένην ἀπὸ μέλι καί γά-

λα, ἐφρίξαν πρό τῶν δυσχερειῶν τῆς διὰ τοῦ ἰδρώτος τοῦ προσώπου αὐτῶν καί ποικίλων ἄλλων ταλαιπωριῶν εἰρηνικῆς κατακτήσεως τῆς νέας πατρίδος. Ἐγραψαν λοιπόν εἰς τοὺς συγγενεῖς των ἐν Γαλικίᾳ τοιαῦτα φρικτὰ πράγματα, ὥστε ἐσχηματίσθη ἡ πεποίθησις ὅτι ὁ μεγαλεπήβολος ἀρχηγὸς ἀπέβλεπεν εἰς ἰδίους ὑστεροβούλους σκοποὺς, ἀναλώμασι τῶν πτωχῶν ἀποίκων».

Συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Φρήντμαν εἶχεν ἀναγκασθῇ νά μετέλθῃ αὐστηρὰ μέτρα πειθαναγκασμοῦ κατὰ τοῦ συρφετοῦ τόν ὁποῖον εἶχε συλλέξει, τὰ δέ βασικά στελέχη του, τὰ ὁποῖα ἐθεώρουν εὐκόλῳ τὸ ἐγχείρημα καί ὠρῶδουν πρό τῶν δυσχερειῶν, προσεπάθησε νά τὰ φιλοτιμήσῃ καί νά τὰ ἐμυχνώσῃ, διὰ νά ἀχθῇ εἰς πέρας ἡ εὐγενὴς ἀπόφασις τήν ὁποίαν εἶχον ἐπωμισθῇ.

Καί, κατὰ τήν ἐπωδὸν τοῦ χρονικογράφου:

«Αὐτὸς δέ ὁ ἴδιος ὁ Φρήντμαν, ἐπιστέλλων συχνὰ πρὸς τόν «Νέον Ἐλεύθερον Τύπον» (τὴν ἔγκυρον ἐφημερίδα τοῦ καιροῦ ἐκείνου) τῆς Βιέννης, φανερώνει μὲν ὅπως ἔποτε ὅτι φανταστικά σχέδια ἔχει κατὰ νοῦν, δηλαδὴ ἦν ἰδρυσιν ἐνὸς νέου βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλὰ γνωρίζων μέ τί ὕλικόν ἀνθρώπων ἔχει νά κάμῃ, ὅχι διαφωρετικῶν ἀπὸ τοὺς δούλους τοὺς ὁποῖους ὁ Μωϋσῆς εἶχεν ἐξαγάγει, τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἀπὸ τήν Αἴγυπτον, ζητεῖ πρῶτον δι’ ἀναλόγου σκληραγωγίας νά καταστήσῃ τὰ ὄντα αὐτὰ θαρραλέα, ἀνθρώπους προικισμένους μέ αὐτοπεποίθησιν. Ὅτι τὸ ἐγχείρημα τοῦτο δέν ἐπέτυχε εἶναι προφανές. Ὁ ἴδιος ἐξώδευσε πολλὰ, μέχρι τοῦ 1860, περιμένει δέ νά λάβῃ ἐπικουρίας καί παρ’ ἄλλων Ἰσραηλιτῶν. Ἀλλ’ ἐνῷ οἱ πτωχοὶ ἐξ αὐτῶν τρέμοντες ἀπκρυύουσι τήν ἐρημον τοῦ Σινᾶ, οἱ πλούσιοι τρομάζουσι νά θέσουν τὰς χεῖρας αὐτῶν εἰς τὰ βαλάντια των».

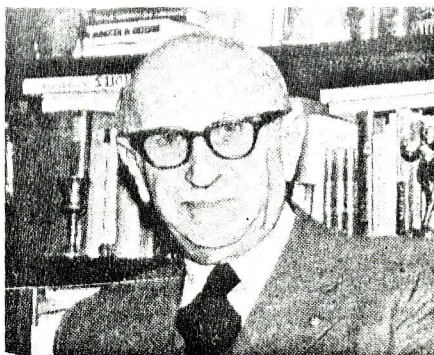
Μέ χρόνια καί καιροὺς τὸ θαῦμα συνετελέσθη. Τίς οἶδε δέ ἂν ὁ πρωτοπόρος αὐτὸς Φρήντμαν ἐπιβίῃ ὡς ἀνάμνησις ἢ ὡς μνημειακὴ παρουσία, σήμερον, εἰς τὸ εὐτυχές κράτος τοῦ Ἰσραήλ.

[Τὸ παραπάνω σημεῖον τοῦ γνωστοῦ ἱστορικοῦ κ. Νῦντα Ἡλιόπουλου — «ΜΝΗΜΩΝ», ἐδημοσιεύθη στήν «Ἐστία», 20.6.1981].

Πῶλ Φρήντμαν

ΟΙ Έβραίοι
στον Κόσμο

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ Κ.Ι.Σ. ΑΥΣΤΡΙΑΣ ΔΡ. Ι. HACKER

Ο Πρόεδρος του Κεντρικού Ισραηλτικού Συμβουλίου της Αυστρίας Δρ. Ivan Hacker έορτασε το 75ο έτος της ηλικίας του.

Με την ευκαιρία αυτή ο νέος Καγκελλάριος της Αυστρίας Δρ. Sinowatz, σε ειδική τελετή, έπένωσε στον Δρ. Hacker, τον «παλιό φίλο του» όπως τον ονόμασε, τον τίτλο Hofrat (Σύμβουλος της Αύλης), τίτλο ο οποίος είναι ένας από τους μεγαλύτερους από την εποχή των Αυτοκρατόρων Αυστρίας. Ο Πρόεδρος της Αυστρίας Δρ. Kirschlager νευράρη επίσης τον τιμηθέντα τηλεγραφικώς με θερμές χέες.

Ο Δρ. Hacker, πρίν γίνει Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. της Αυστρίας διετέλεσε επί μιά δεκαετία Πρόεδρος της Β' και Β' ρίτης Βιέννης. Κατά τα ναζιστικά χρόνια ήταν μαζί με τη γυναίκα του στο στρατόπεδο του Auschwitz.

★ Τς Κ.Ι.Σ. εκφράζει τα θερμά του συγχαρητήρια στον τιμηθέντα Δρ. Hacker και πολλές ευχές για μακροχρόνιο.

ΕΚΔΗΛΩΣΙΣ ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΒΡΑΙΣΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Με πρωτοβουλία του Κ.Ι.Σ. Γαλλίας και του Αρχιεπισκόπου Γαλλίας κ. R. Siat έγινε, στο Παρίσι, τελετή για τα 40 χρόνια από την καταστροφή του Εβραϊσμού της Ελλάδας.

Η εκδήλωση έγινε στη Συναγωγή Buffa, που ήταν κατάμεστη από κόσμο. Παρέστη ο Σύμβουλος της Ελληνικής Πρεσβείας κ. Π. Μαντζουράνης, Γάλλοι παλιόι πολέμοις και της αντίστασης με τα λάβαρα και τα έμβλημά τους και πλήθος κόσμου.

Μίλησε ο Αρχιεπίσκοπος κ. Siat που ανέφερε στους διωγμούς και στην εξόντωση που υπέστησαν οι Έβραίοι της Ελλάδας από τους Ναζί.

ΣΦΥΓΜΟΜΕΤΡΗΣΗ: 49% ΤΩΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΥΝ ΤΟ ΙΣΡΑΗΛ ΚΑΙ 12% ΤΟΥΣ ΑΡΑΒΕΣ

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ: Η Αμερικανική κοινή γνώμη εξακολουθεί γά υποστηρίζει περισσότερο το Ισραήλ (48%) από όσο τα Αραβικά έθνη (12%), σύμφωνα με το πόρισμα μίας νέας σφυγμομετρήσεως που διενεργήθηκε μεταξύ 21 και 30 Ιανουαρίου ανάμεσα σε 1.515 ενήλικους, αντιπροσωπευτών απ' όλη τη χώρα. Η δημογραφική ανάλυση των αποτελεσμάτων απέδειξε ότι η παιδεία και η οικονομική κατάσταση αποτελούν παράγοντες που εμπνέουν συμπάθεια για το Ισραήλ. Όσο υψηλότερο είναι το εισόδημα και όσο ανώτερο το επίπεδο της παιδείας τόσο περισσότερο επιρρεπείς είναι οι άνθρωποι να εκφραστούν με συμπάθεια υπέρ του Ισραήλ. Άτομα από τις Δυτικές περιοχές είναι σημαντικά περισσότερο φιλοισραηλινόι από όσο οι κάτοικοι άλλων περιοχών.

Παλαιότερη σφυγμομέτρηση που έγινε το Σεπτέμβριο του 1982 είχε δείξει ότι το 32% της Αμερικανικής κοινής γνώμης υποστήριζε το Ισραήλ και 28% ήταν υπέρ των Αραβικών εθνών. Σύμφωνα με τους διοργανωτές της σφυγμομετρήσεως η μεγάλη μεταστροφή που παρατηρήθηκε τότε (τόν Σεπτέμβριο του 1982) οφειλόταν, χωρίς αμφιβολία στις σφαγές της Βηρυτού που είχαν μόλις πρό όλιγου λάθει χώρα. Από το 1980 η συμπάθεια των Αμερικανών παραμένει αμετάβλητη, με εξαίρεση στην παραπάνω περίπτωση. Η σφυγμομέτρηση διενεργήθηκε για λογαριασμό της Αμερικανοεβραϊκής Ένώσεως.

(«Ζάιονιστ Ίνφορ. Σέρβις» - 4.3.1983).

Η ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΤΗΣ ΕΞΕΓΕΡΣΕΩΣ ΣΤΟ «ΓΚΕΤΤΟ» ΤΗΣ ΒΑΡΣΟΒΙΑΣ

Ο Πολωνός πριμάτος, καρδινάλιος Γιόζεφ Γκλέμπ, τίμησε με ειδική επιμνημόσυνο ακολουθία, την κατά των Γερμανών εξέγερση του Εβραϊκού «γκέττο» της Βαρσοβίας, η οποία έγινε από 40 έτών. Στο κήρυγμά του, ενώπιον πυκνής συγκεντρώσεως, ο καρδινάλιος Γκλέμπ κατεδίκασε τον αντισημιτισμό, με την επίκληση του οποίου οι Γερμανοί κατακτητές περιώρισαν, το 1939, τους 400.000 Έβραίους της Βαρσοβίας σε «γκέττο» και το θέρος του 1942 μετέφεραν περί τους 300.000 εξ αυτών στο στρατόπεδο της Τρεμπλίνκα, όπου σχεδόν όλοι εξετελέστησαν, κατά την υποχώρησι των Γερμανών. Την 19ην Απριλίου 1943, εξεγέρθησαν οι εναπομείναντες 70.000 Έβραίοι της Βαρσοβίας, αλλά μέχρι της 10ης Μαΐου ο απελπισ αγών των είχε τερματισθεί, με χιλιάδες πεσόντων και εκτελεσθέντων. Στη φωτογραφία, γυναίκα προσεύχεται ενώπιον του μνημείου της εξέγερσεως του «Γκέττο» της Πολωνικής πρωτεύουσας, το οποίο καλύπτεται υπό στεφάνων και ανθέων.

Ο ΒΙΖΕΝΤΑΛ ΖΗΤΑΕΙ ΒΟΗΘΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΡΗΓΚΑΝ ΓΙΑ ΝΑ ΠΙΑΣΕΙ ΤΟΝ ΑΡΧΗΓΟ ΤΗΣ ΓΚΕΣΤΑΠΟ

Τήν βοήθεια του προέδρου Ρήγκαν ζητά ο γνωστός κυνηγός των ναζί εγκληματιών πολέμου Σίμων Βιζένταλ για την σύλληψη του αρχηγού της Γκεστάπο Βάλτερ Ράουφ, ο οποίος ζεί στο Σαντιάγκο της Χιλής.

Ο Βιζένταλ κρατά στα χέρια του την φωτογραφία του ναζί εγκληματία και μία φωτογραφία «νοσοκομειακού» με το οποίο κουβαλούσαν τα πτώματα Έβραιων. Ο ίδιος ζήτησε απ' τον Αμερικανό πρόεδρο να μεσολαθήσει στις αρχές της Χιλής για την σύλληψη του Ράουφ.

15.868 ΚΡΟΥΣΜΑΤΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 12 ΧΡΟΝΙΑ

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ: Μία ομάδα ειδικών σέ θέματα διεθνούς τρομοκρατίας απηύθυνε προειδοποίηση, ότι το παγκόσμιο τρομοκρατικό κίνημα, αν όντως δεν ελέγχεται από τη Σοβιετική Ένωση, έχει αναλάβει μία έκστρατεία για να υποσκάψει τη Δυτική κοινωνία. Διατύπωσαν επίσης την άποψη ότι οι δημοκρατίες θα μπορέσουν να αντισταθούν μόνο αν κατανοήσουν ότι «η τρομοκρατία γεννήθηκε για να τις καταπονήσει και, τελικά, να τις καταστρέψει». Ο δρ. Γιόνα Αλεξάντερ, καθηγητής Διεθνών Σπουδών, παρουσίασε στατιστικές μελέτες για να αποδείξει το συμπέρασμά του ότι, «το κόστος της ιδεολογικής και πολιτικής βίας είναι έντυπωσιακό». Ο ίδιος ανέφερε ότι, «μεταξύ των ετών 1970 και 1982 έλαβαν χώρα συνολικά 15.868 κρούσματα διεθνούς τρομοκρατίας. Μόνο κατά το 1982 έλαβαν χώρα, 2.333 επιθέσεις εναντίον ασκитών και στρατιωτικών στόχων, που προκάλεσαν το θάνατο 5.671 ατόμων και τραυματίσαν 2.638. Εφέτος ή χρονιά θα είναι μάλλον περισσότερο παραγωγική». Κατέληξε δέ με την παρατήρηση ότι: «μετά την άπωλεια της Βηρυτού σαν ένα μεγάλο κέντρο της διεθνούς τρομοκρατίας, θα πολλαπλασιασθεί, κατά τους άμέσως προσεχείς μήνες, η σημασία άλλων τρομοκρατικών βάσεων».

Μεταξύ άλλων τέτοιων θάσεων κατονόμασε τις έξι πόλεις: Δαμασκό Τεχεράνη, Λευκωσία, Τρίπολη, Λιβύη, Αθήνα, Ρώμη, Παρίσι, και Στοκχόλμη. Αναφερόμενος σέ μία πρόσφατη δημοσιευθείσα έκθεση, παρατήρησε ότι συνολικά 117 ομάδες, εκπροσωπούσες 71 διαφορετικές εθνικότητες, έχουν αναλάβει την ευθύνη για διεθνείς τρομοκρατικές ενέργειες και απειλές που έλαβαν χώρα το 1982.

ΟΙ ΈΒΡΑΙΟΙ ΣΤΗΝ ΈΘΝΙΚΗ ΆΝΤΙΣΤΑΣΗ

ΛΑΖΑΡΟΣ ΑΖΑΡΙΑ

Γεννήθηκε τό 1913 στή Βέρροια τής Μακεδονίας. Στά πρώτα σχολικά του χρόνια, πήρε τά φώτα στό τοπικό Έβραϊκό Σχολείο.

Ο πατέρας του ήταν έμπορος στή Βέρροια και διετέλεσε επί σειρά ετών Πρόεδρος τής Έβραϊκής Κοινότητας.

Τίς γυμνασιακές και πανεπιστημιακές του σπουδές περάτωσε μέ τιμητική διάκριση. Στίς αρχές του 1938 ενεγράφη στούς καταλόγους των άποφοίτων του Γεωπονικού Τμήματος τής Γεωπονικής και Δασολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης μέ τόν βαθμόν άριστα. Λίγους μήνες άργότερα μετά έπιτυχή διαγωνισμό προσελήφθη εϊς τήν Τεχνική Υπηρεσίαν τής Αγροτικής Τραπέζης. Ως Γεωπόνος τής αΐτης Τραπέζης υπηρέτησεν εϊς διάφορα Υποκαταστήματά της, στήν Πελοπόννησον, Εύβοϊαν και Θεσσαλίαν. Όπου κι' άν εργάσθηκε, προσέφερε τίς υπηρεσίες του μέ έπιστημονική έμβρίθειαν και αγάπην πρός τόν Έλληνα άγρότη.

Έπιστημονικές του εργασίες και δή γεωργοοικονομικές μελέτες, στίς όποιες διέπρεψε, έδημοσιεύθηκαν τό έτο 1940 στό Δελτίο Τύπου τής Αγροτικής Τραπέζης τής Ελλάδος.

Κατά τήν κατοχικήν περίοδον 1941 — 1942 ύπηρετας στό Υποκατάστημα τής Α.Τ.Ε. Κύμης Εύβοίας άναπτύξεν και φιλανθρωπικήν δράσιν. Όργάνωσε μέ έπιτυχίαν συσσώπια διά τήν άνακουφισιν των πεινασμένων τής κατοχικής έποχής.

Τήν πρώτην επαφήν μέ τόν άπελευθρωπικόν άγώνα του Έλληνικού Λαού εναντίον των Γερμανών και Ιταλών κατακτητών έκανε μέ τήν προσχώρησιν του εϊς τάς τάξεις του Ε.Α.Μ. τό 1942, λαβαίνοντας ενεργό μέρος στό άγώνα. Τό 1943 εργαζόμενος στέ Υποκατάστημα τής Α.Τ.Ε. Καρδίτσας ενετάχθη εϊς τήν, επιμελητείαν του Άντάρτη (Ε.Τ.Α.), τής όποιας άργύρσον διετέλεσεν υπεύθυνος διά τήν Θεσσαλίαν. Εϊς τρέφειν του αύτό διέθεσε όλη του ά

ΤΑ «ΧΡΟΝΙΚΑ» ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Όπως κάθε χρόνο τά «Χρονικά» δέν θά έκδοθούν τούς μήνες Ιούλι και Αύγουστο. Τό έπόμενο φύλλο μας θά κυκλοφορήει στίς 15 Σεπτεμβρίου 1983.

Με το πλοιάριο «Ένριέττα - Σόλδ», σ' ένα ξηρονήσι του Αιγαίου, πριν τη σύλληψη από τους Άγγλους.

τήν πείρα και οργανωτικές του Ικανότητες αποβάς σέ σύντομο χρονικό διάστημα ο διευθύνων νούς της 'Υπηρεσίας Έφοδιασμού του Ε.Λ.Α.Σ. στην περιοχή της Θεσσαλίας ή όπια υπήρξε τροφοδότης των Μονάδων του Ε.Λ.Α.Σ. και άλλων περιοχών από Μακεδονίας μέχρι Πελοποννήσου. 'Η πλουσία πείρα τήν όποίαν απέκτησεν κατά τήν όργάνωσιν της υπηρεσίας έφοδιασμού του ΕΛΑΣ (Ε.Τ.Α.) κατέστησεν τούτον άπαραίτητον σύμβουλον του Γενικού Στρατηγείου του ΕΛΑΣ και άργότερον της Π.Ε.Ε.Α. στό ζήτημα του έφοδιασμού.

Εν Αύγουστο του 1946 επί κεφαλής 550 μεταναστών, άμεσα στους όποιους 150 παιδιά και βρέφη έπιβαίνοντας τού μικρού σκάφους «Ένριέττα - Σόλδ» μέ προορισμό τό 'Ισρ. ήλ γιά μία καινούργια ζωή, συνελήφθησαν και έξωρίστηκαν τήν Κύπρο. 'Η κοινή γλώσσα και έπαφή μέ τούς κατοίκους του νησιού, ή έκμετάλλευσις της οργανωτικής του πείρας συνετέλεσαν στην παροχήν πολυτίμων υπηρεσιών εις τήν υπόθεσιν της παρανόμου μεταναστεύσεως (άπελευθέρωσις και διαφυγή των όργάνων της 'Αγκανά, πλοιάρχων κ.λ.π.) στην όργάνωσιν της ζωής των πρώτων άποστολών μεταστατών που έξωρίσθησαν εις τά στρατόπεδα του Καραόλου, πρωτοϋ ακόμη οι φροντίδες της Σοχνοϋτ προλάβουν νά έκδηλωθούν και άναπτύξουν τήν δράσιν τους.

'Επαφή μέ τούς δημοσιογράφους του νησιού, δημοσιεύσεις άρθρων εις τόν τοπικόν τύπον, συνετέλεσαν στην δημιουργίαν και έξάπλωσιν άτμοσφαιρας συμπαθείας εις τόν άγώναν του 'Εβραϊσμού διά τήν έλευθέραν μετανάστευσιν.

Τόν Δεκέμβριον του 1946 μέ τήν πρώτην άποστολήν μεταναστατών έκ των στρατοπέδων της Κύπρου, μεταβαίνει εις 'Ισραήλ όπου έγκαθίσταται προσωρινώς ως φιλοξενούμενος εις τό Κιμπούτς Νίρ - Δαΐδ. Κατά τό διάστημα της εκεί παραμονής του προσαρμόζεται στόν καινούργιο

τρόπο ζωής και μαθαίνει τήν γλώσσαν. Τό δε Σεπτέμβριον του 1947 έγκαταλείπει τό Κιμπούτς και έγκαθίσταται εις τήν Χάϊφα όπου προσλαμβάνεται ως άπλός εργάτης εις τό εργοστάσιο γαλακτοκομικών προϊόντων ΤΝΟΥΒΑ, αρχίζοντας έτσι από τήν αρχήν τήν έπαγγελματική του σταδιοδρομία. Σέ λίγο χρονικό διάστημα κατακτά όλα τά στάδια της παραγωγής των προϊόντων του εργοστασίου, μελετά και μαθαίνει τήν γλώσσαν, άναγνωρίζομένης δε της άξιας και Ικανότητός του διορίζεται 'Υποδιευθυντής του εργοστασίου ΤΝΟΥΒΑ Χάϊφας και άργότερα διευθυντής.

Τό οργανωτικό του δαιμόνιο μαζί μέ τήν έμφυτη άνθρωπιά του συνετέλεσαν στό νά καλλιεργήση ύποδειγματικές σχέσεις τόσο μέ τούς εργαζομένους του εργοστασίου όσο και μέ τήν κεντρική διεύθυνσιν της ΤΝΟΥΒΑ. 'Οντας δε άνθρωπος της πράξης κατόρθωσε ώστε όλοι οι εργαζόμενοι νά βλέπουν στό πρόσωπο του 'Αζαριά τόν δάσκαλον, τόν καθοδηγητήν, τόν συνήγορον, τό κατηγορούμενον αλλά και τόν κατηγορον, γι' αυτό και τόν έκτιμούσαν περισσότερο άπ' όσο μπορεί νά διατυπωθεί γραπτώς.

'Όπως στην 'Ελλάδα έτσι και στό 'Ισραήλ παράλληλα μέ τήν έπιστημονική του εργασία διέπρεψεν και εις θέματα έπιστημονικής έρευνής, έδημοσιεύθησαν δε σχετικές μελέτες του Ιδιαιτέρως επί του κλάδου του γάλακτος εις τό Δελτίον της ΤΝΟΥΒΑ.

'Εκτός από τίς άλλες πτυχές των δραστηριοτήτων του εργάσθηκε όσο μπορούσε στό πλαίσιο του Συνδέσμου φιλικίας ΕΛΛΑΣ - 'ΙΣΡΑΗΛ διά τήν έδραίωσιν, άνάπτυξιν και σύσφυξιν των σχέσεων μεταξύ των δύο παναρχαίων λαών.

'Ετσι έζησε ο ΑΖΑΡΙΑ, ο λαμπρός έπιστήμων, τό ξεχωριστό μυαλό, ο έρευνητής, ο άνθρωπος των πνευματικών άναζητήσεων, ο άκαταμάχητος άγωνιστής. Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...
(Παροιμ. 3:18)

φερ
ἀν